

प्रदेशको आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन

प्रदेश सरकार
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
बागमती प्रदेश, हेटौँडा, नेपाल
२०७६

प्रकाशक : प्रदेश सरकार
प्रदेश नीति तथा योजना आयोग
बागमती प्रदेश, हेटौडा, नेपाल
फोन: ०५७-५२५१३१, ५२४८४५
इमेल: pradeshyojanahtd@gmail.com
वेबसाइट: www.pppc.bagamati.gov.np

प्रकाशन वर्ष : २०७६ फाल्गुण

सर्वाधिकार : प्रदेश नीति तथा योजना आयोगमा सुरक्षित

मुद्रक : हाइडल प्रेस प्रा. लि.
डिल्लीबजार, काठमाडौं
फोन: ०१-४४३९८१२, ४४४१७१२

बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

मन्तव्य

प्रदेश सरकार स्थापनाको २ वर्ष व्यतित हुँदै गर्दा यसको अधिकांश समय संस्थागत व्यवस्थापनमा नै खर्च भएको छ । बागमती प्रदेश सरकारले प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना हालै स्वीकृत गरिसकेको सन्दर्भमा यस योजनाले राखेको समष्टिगत र क्षेत्रगत दीर्घकालीन लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफल हासिल गर्न हाम्रा योजना प्रणाली यसैतर्फ लक्षित हुन जरूरी छ । सबै प्रकृतिका योजना तर्जुमा पद्धति, मापदण्ड र सूचकका आधारमा तय हुन जरूरी छ । प्रदेश आवधिक योजनासँग तादाम्य हुने गरी प्रदेश मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तय हुन आवश्यक छ । विकास योजना तर्जुमा प्रणाली पहुँचका आधारमा नभै आवश्यकता, मापदण्ड, सूचकका आधारमा तय भै तुलनात्मक रूपमा लागत प्रवाही हुन पर्छ ।

आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ माथिका सन्दर्भहरूलाई व्यवस्थित गराउने प्रयोजनका लागि जारी गरिएको छ । यस दिग्दर्शनको माध्यमबाट हाम्रा योजनाहरू तर्जुमा प्रणालीलाई समय तालिका, अनुरूप गर्न, प्रदेशको प्राथमिकताको क्षेत्रमा लगानी गर्न, तुलनात्मक रूपमा लाभ लागत प्रवाही योजना छनौट गर्न, दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न र योजनाबीच अन्तरआवद्धता कायम गर्न टेवा पुग्ने विश्वास गरेको छु । साथै विकासमा सबैको पहुँच स्थापित हुने, सन्तुलित बजेट निर्माणमा सहयोग पुग्ने, योजनालाई प्राथमिकीकरण गर्न सहयोग पुग्ने, लैङ्गिक बजेट, जलवायुमैत्री बजेट पहिचान गर्न समेत मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरेको छु ।

अन्तमा, यस दिग्दर्शन तर्जुमामा सहयोग पुऱ्याउने आयोगका सदस्यहरू, विभिन्न मन्त्रालयका पदाधिकारीहरू, विज्ञहरू र आयोगका कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

डोरमणि पौडेल

मुख्यमन्त्री

तथा

अध्यक्ष, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

प्रदेश सरकार

बागमती प्रदेश

आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको पूर्ण बैठक प्रदेश आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७६ स्वीकृत भएकोमा खुसी व्यक्त गर्न चाहन्छु । प्रदेश सरकारका कामकारवाहीले संस्थागत स्वरूप प्राप्त गर्दै गर्दा यस दिग्दर्शनको माध्यमबाट सबै प्रकारका योजना तर्जुमा विधिलाई पद्धति सम्मत बनाउन मद्दत पुग्ने आशा गरेको छु ।

यस दिग्दर्शनले आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रियाको चरण, समय-सीमा, दायित्व र कार्यविधिलाई व्यवस्थित र संस्थागत गर्न खोजेको देखिन्छ । साथै तीनै प्रकारको अन्तरसम्बन्धलाई पनि स्पष्ट पार्ने प्रयास यस दिग्दर्शनले गरेको देखिन्छ । यसको माध्यमबाट योजना तर्जुमा पद्धतिलाई पारदर्शी, समान पहुँचयोग्य, तथ्याङ्कमा आधारित र प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा केन्द्रित गरिनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । साथै यसले परियोजना बैंक प्रणालीमा आधारित योजना तर्जुमालाई पनि अझ सुनिश्चित गर्नेछ भन्ने कुरामा विश्वस्त छु । यस दिग्दर्शनको यस प्रदेश सरकारका सबै पक्षबाट पालना हुने अपेक्षा गरेको छु ।

अन्त्यमा यस दिग्दर्शन तयार गर्न कार्यमा खटिएका आयोगका सदस्य र राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

कैलाश प्रसाद दुङ्गेल

मन्त्री, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय,

२०७६ साल माघ

बागमती प्रदेश

हेटौडा मकवानपुर नेपाल

उपाध्यक्ष

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

मन्तव्य

विकासका योजनाहरू उद्देश्यमूलक, पद्धतिमा आधारित, आवश्यकताअनुरूप, प्राथमिकीकरणमा आधारित, पूर्वतयारी साथ र योजनाहरूका तहबीच अन्तरआबद्धतामा आधारित रहनुपर्छ। अन्यथा स्रोतको समुचित उपयोग हुन सक्दैन। बागमती प्रदेश सरकार स्थापना भएको छोटो अवधिमा नै योजना तर्जुमा पद्धतिलाई संस्थागत गर्ने प्रयास स्वरूप यो आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ आयोगको पूर्ण बैठकबाट स्वीकृत भएको छ।

यस दिग्दर्शनले आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई पद्धतिमा आधारित, आवश्यकता र क्षमतामा आधारित, लाभ लागत विश्लेषणमा आधारित, समावेशीकरण, दिगो विकास उन्मुख र योजनाबीच अन्तरआबद्धता कायम गर्न खोजेको छ। साथै यसले योजना तर्जुमामा जनसहभागिता, पारदर्शिता, सन्तुलन र समान पहुँच समेत स्थापित गर्न खोजेको छ। यस दिग्दर्शनको कार्यान्वयनबाट प्रदेश सरकारद्वारा कार्यान्वयन हुने योजनामा स्थानीय तहको समेत स्वामित्व बढ्न जाने देखिन्छ। योजना तर्जुमा गर्दा प्रदेश सरकारको कार्यक्षेत्र, योजना छनौट र प्राथमिकीकरणको आधार, अंकभार प्रदान गर्ने विधि आदिका बारेमा पनि सरल रूपमा प्रष्ट्याइएको छ। त्यसैगरी यस दिग्दर्शनको माध्यमबाट प्रदेश स्थिती संकलन, योजना तर्जुमा, योजना विश्लेषण, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन, वार्षिक विकास कार्यक्रम निर्माणका ढाँचामा समेत एकरूपता ल्याउन सहयोग पुग्ने देखिन्छ।

यस दिग्दर्शनको कार्यान्वयन पक्षको प्रभावकारी मार्गदर्शन प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले गर्ने नै छ। साथै, यस दिग्दर्शन तयार गर्ने कार्यमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा संलग्न सबै निकाय, संस्था तथा व्यक्तिहरूमा धन्यवाद दिन चाहन्छु।

श्यामकुमार बस्नेत
का.वा.उपाध्यक्ष

प्रदेश नीति तथा योजना आयोग

माननीय मुख्यमन्त्री श्री डोरमणि पौडेल	अध्यक्ष
माननीय आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्री श्री कैलाश प्रसाद ढुङ्गेल	आमन्त्रित सदस्य
माननीय श्यामकुमार बस्नेत	कार्यवाहक उपाध्यक्ष
माननीय प्रा.डा.रामचन्द्र ढकाल	सदस्य
माननीय डा.यमुना कडेल	सदस्य
श्री तोयम राया, प्रमुख सचिव, प्रदेश सरकार	पदेन सदस्य
डा.मुकुन्दप्रसाद पौड्याल, सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	पदेन सदस्य
श्री अञ्जन न्यौपाने, प्रशासकीय प्रमुख, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सचिव

विषय सूची

भाग एक: परिचय तथा अवधारणा	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ योजनाको अवधारणा	१
१.३ योजनाको प्रकार र अन्तरसम्बन्ध	१
१.४ दीर्घकालीन सोच, आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम बीचको सम्बन्ध	४
१.५ योजनाको आवश्यकता र औचित्य	५
भाग दुई: आवधिक योजना तर्जुमाका आधार र प्रक्रिया	६
२.१ परिचय	६
२.२ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया	६
२.२.१ कार्यतालिका र जिम्मेवारी निर्धारण	६
२.२.२ प्रदेश आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी संस्थागत संयन्त्रहरू	८
२.२.३ अद्यावधिक स्थिति विश्लेषण	१०
२.२.४ सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण (SWOT Analysis)	१०
२.२.५ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति निर्धारण	१०
२.२.६ आवधिक योजनाको अवधारणा पत्र तयारी	११
२.२.७ आवधिक योजनाको आधारपत्र तयारी	१२
२.२.८ सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण	१२
२.२.९ योजनाको विस्तृत दस्तावेज तर्जुमा	१३
२.२.१० कार्यान्वयन व्यवस्था	१४
२.२.११ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१४
२.२.१२ विषय क्षेत्रगत नतिजा खाका तयारी	१६

२.२.१३ आवधिक योजनाको मूल दस्तावेज तयारी, स्वीकृति र प्रकाशन	१६
भाग तीन: मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा	१७
३.१ अवधारणा	१७
३.२ उद्देश्य	१८
३.३ आवश्यकता तथा औचित्य	१८
३.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रकृया	१९
भाग चार: वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा	२३
४.१ अवधारणा	२३
४.२ उद्देश्य	२३
४.३ वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरू	२३
४.४ वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा प्रकृया	२४
४.४.१ आय व्ययको प्रक्षेपण गरिएको तथ्यांक सहितको विवरण नेपाल सरकारमा पेश गर्ने	२५
४.४.२ संघबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ति.	२५
४.४.३ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण	२५
४.४.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन पठाउने	२७
४.४.५ योजना तर्जुमा गोष्ठी	२८
४.४.६ परियोजना बैंक र आयोजना छनौट तथा प्राथमिकीकरण	२९
४.४.७ वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा	२९
४.४.८ बजेट तथा कार्यक्रम माथि छलफल	३०
४.४.९ बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृति	३०
४.४.१० प्रदेश सभामा बजेट तथा कार्यक्रम पेश	३१
४.५ कार्यान्वयन कार्ययोजना	३१

अनुसूचिहरु:	३४
अनुसूची १: पार्श्वचित्रको ढाँचा	३४
अनुसूची २: आवधिक योजनाको आधार पत्र र मुल दस्तावेजको खाका	३७
अनुसूची ३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा	४२
अनुसूची ४: मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजमा समावेश हुने विषयवस्तु (विषय क्षेत्रगत मात्र)	४४
अनुसूची ५: आयोजना प्राथमिकताको क्षेत्र	४८
अनुसूची ६: आयोजना प्रस्ताव (Project Proposal) को ढाँचा	४९
अनुसूचि ७: प्रदेश तहवाट सञ्चालन हुने आयोजनाहरुको विवरण	५०
अनुसूचि ८: जिल्लास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी प्रतिवेदनको ढाँचा	५७
अनुसूचि ९: दिगो विकास लक्ष्यको संक्षिप्त विवरण	५८
अनुसूचि १०: आयोजना प्राथमिकीकरणका आधार	५९
अनुसूचि ११: परियोजना आयोजना बैङ्क (Project Bank)	७०
अनुसूचि १२: आयोजना विश्लेषण प्रक्रिया	७२
अनुसूचि १३: विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (Detailed Project Report) को ढाँचा	७३
अनुसूचि १४: वार्षिक विकास कार्यक्रमको ढाँचा	७४

भाग एक

परिचय तथा अवधारणा

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सबै किसिमका विभेदको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्दै दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकाङ्क्षा राखेको छ। संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी एकल र साझा अधिकारसहितका तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ। तीन तहका सरकारको सम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था संविधानमा उल्लेखित छ। नेपालको संविधानले प्रदेश सरकारलाई प्रदेशको विकासको प्रमुख वाहकका रूपमा स्थापित गरेको छ।

वागमती प्रदेश सरकारले पहिलो आवधिक पञ्चवर्षिय योजना (२०७६।७७ देखि २०८०।८१) को स्वीकृत गरी सकेको छ। आवधिक योजना कार्यान्वयनको महत्वपूर्ण औजारको रूपमा वार्षिक योजना रहेको हुन्छ। चालु आ.व. २०७६।७७ आवधिक योजनाको पहिलो वर्ष भएकोले प्रदेश सरकारका निकायहरूले मध्यकालिन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमालाई आवधिक योजनासंग तादम्य हुने गरी र निश्चित मापदण्ड र प्राथमिकतामा रहि योजना छनौट गर्नु पर्ने तथा स्थानीय तहहरूलाई समेत प्रदेश सरकारले सहजिकरण गर्नु पर्ने भएकोले प्रदेश नीति तथा योजना आयोग (गठन तथा कार्यसञ्चालन) आदेश, २०७५ को दफा २५ बमोजिम देहाय बमोजिमको आवधिक योजना, मध्यकालिन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा दिगदर्शन तयार गरिएको छ।

१.२ योजनाको अवधारणा

विकास योजना भनेको उपलब्ध स्रोत साधनलाई परिचालन गरी निश्चित योजना अवधिभित्र तोकिएका लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त गर्ने दस्तावेज हो। अर्को शब्दमा विकास योजना भन्नाले समग्र विकासको उद्देश्य पूरा गर्न निश्चित अवधिभित्र हासिल गर्न लिइने लक्ष्य, नीति, रणनीति तथा कार्यक्रम र त्यस्ता कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि चाहिने स्रोत साधनको व्यवस्था र सोबाट प्राप्त हुने नतिजा सहितको दस्तावेज हो।

१.३ योजनाको प्रकार र अन्तरसम्बन्ध

योजनाको विषयवस्तु तथा प्रवृत्तिको आधारमा योजना विभिन्न प्रकारका हुन्छन्। योजनाका मुख्य प्रकारहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्।

(क) कार्यक्षेत्र र स्थानगत (Spatial) हिसाबले निम्न लिखित छन् ।

१. राष्ट्रिय आवधिक विकास योजना (National Periodic Development Plan)
२. प्रादेशिक आवधिक विकास योजना (Provincial Periodic Development Plan)
३. स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना (Local level Periodic Development Plan)

१. राष्ट्रिय आवधिक विकास योजना (National Periodic Development Plan)

नेपालको संविधान र कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम नेपाल सरकारले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरी समग्र देशको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्दछ । राष्ट्रिय स्तरका नीति, ठूला आयोजना, अन्तर प्रदेशलाई जोड्ने आयोजना इत्यादि विषय समेटेर यो योजना नेपाल सरकारले तर्जुमा गर्दछ ।

२. प्रादेशिक आवधिक विकास योजना (Provincial Periodic Development Plan)

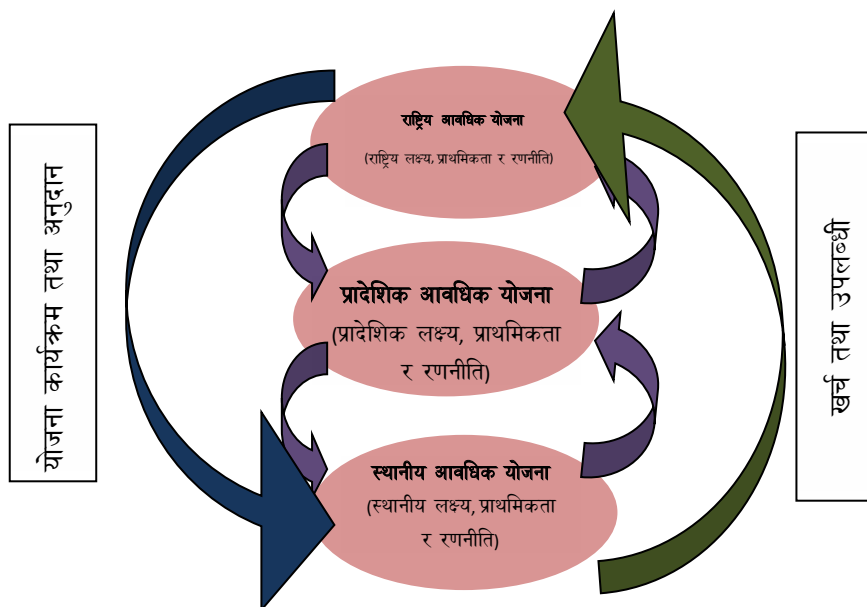
नेपालको संविधान र कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रदेश सरकारले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरी आ-आफ्नो प्रदेशको आर्थिक सामाजिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्दछ । खासगरी प्रदेश स्तरका आर्थिक सामाजिक नीति, प्रदेश स्तरका आयोजना, आफ्नो प्रदेश भित्रका दुई वा सोभन्दा बढी स्थानीय तहलाई समेट्ने विकास आयोजना आदि विषय समेटेर प्रदेश सरकारले प्रदेश योजना तर्जुमा गर्दछ । योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय योजनासँग तादाम्य कायम गर्नुपर्दछ ।

३. स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना (Local level Periodic Development Plan)

नेपालको संविधान र कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरी स्थानीय तहको आर्थिक सामाजिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्दछ । खासगरी स्थानीय तहका आर्थिक, सामाजिक नीति र स्थानीय स्तरका आयोजना लगायतका विषय समेटेर स्थानीय सरकारले स्थानीय योजना तर्जुमा गर्दछ । योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारको राष्ट्रिय योजना र आ-आफ्नो प्रदेश सरकारको आवधिक योजनासँग तादाम्य कायम गर्नु पर्दछ ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको आवधिक योजनाहरू बीचमा अन्तरसम्बन्ध रहेको हुन्छ । जसलाई तल दिइएको चित्रबाट स्पष्ट गरिएको छ ।

चित्र १.१: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको आवधिक योजना बीचको अन्तरसम्बन्ध

(ख) समय अवधिको हिसाबले विकास योजना मुख्यतः देहाय अनुसार हुन्छन् ।

- १) दीर्घकालीन योजना (Long Term Plan/Vision)
- २) मध्यमकालीन योजना (Medium Term Plan)
- ३) वार्षिक योजना (Annual Plan)

१. दीर्घकालीन योजना/सोच (Long Term Plan/Vision)

प्रदेशको दीर्घकालीन उद्देश्य प्राप्त गर्नको लागि दीर्घकालीन सोच सहितको योजना तर्जुमा गरिन्छ । यो योजनाको अवधि सामान्यतया: १५ देखि २५ वर्षसम्मको हुन्छ । यो योजनामा आगामी १५ वा २५ वर्षको अवधिमा योजनाको कार्यान्वयन पछि विकासको अवस्था के हुने, जनताको आयस्तर, जीवनस्तर र उनीहरूले प्राप्त गर्ने सेवा सुविधाको अवस्था के हुने, तिनीहरूको आँकलन गरिन्छ ।

२. मध्यमकालीन योजना (Medium Term Plan)

मध्यमकालीन योजना सामान्यतया ३ देखि ७ वर्षको अवधिको लक्ष्य प्राप्त गर्ने गरी तर्जुमा गरिन्छ । यो योजना दीर्घकालीन योजनाको अवधारणा र लक्ष्य अनुरूप तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ ताकि दीर्घकालीन योजनाको लक्ष्य एवम् उद्देश्य प्राप्त गर्न सकियोस । तसर्थ मध्यम अवधिमा उपलब्ध हुनसक्ने स्रोत साधनको अनुमान गरी आर्थिक सामाजिक लक्ष्य एवम् उद्देश्य हासिल गर्नको लागि मध्यमकालीन विकास योजना तयार गर्ने गरिन्छ । योजना अन्तर्गत आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना जस्ता योजना पर्दछन् ।

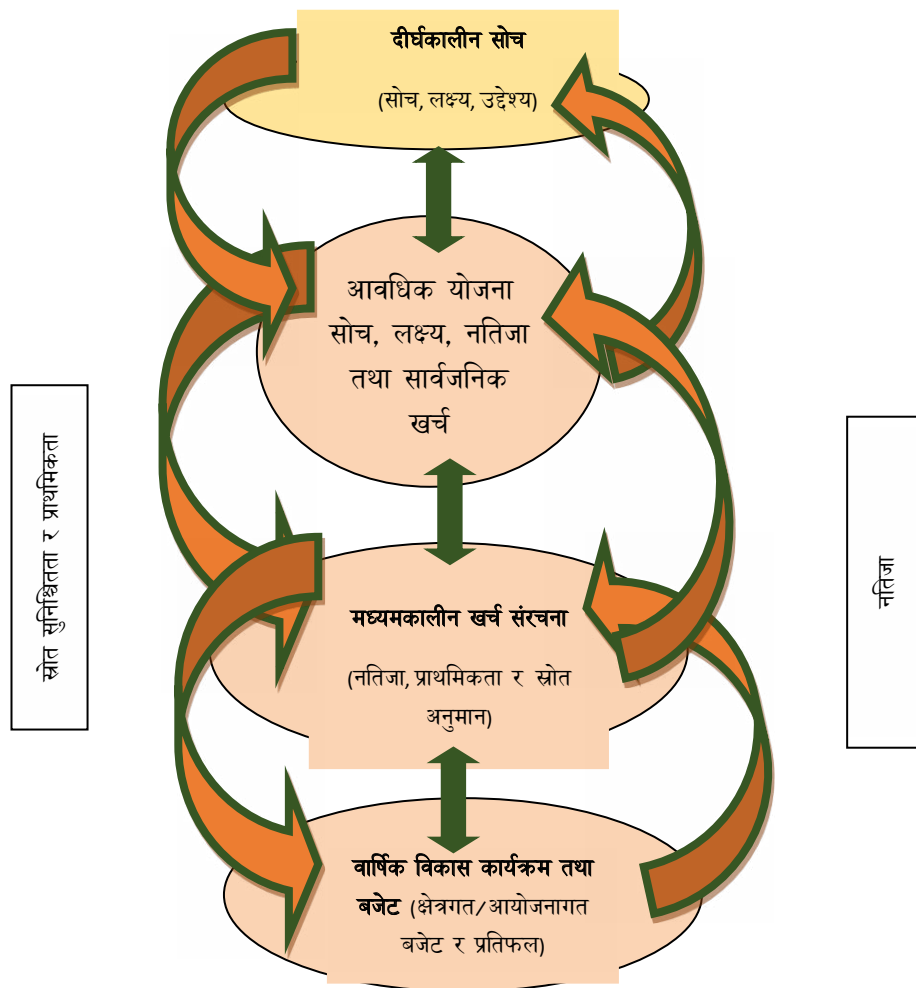
३. वार्षिक योजना (Annual Plan)

वार्षिक योजना एक वर्षको अवधिका लागि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिन्छ । यो योजना मध्यमकालीन योजनामा उल्लेखित उद्देश्य एवम् लक्ष्य हासिल गर्नेगरी तर्जुमा गरिन्छ । खासगरी एक वर्षको अवधिमा उपलब्ध हुनसक्ने स्रोत साधनको अनुमान गरी योजना तर्जुमा गर्ने प्रचलन छ । योजना तर्जुमा गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचनासंग पनि तादम्य हुने गरी तर्जुमा गर्ने गरिन्छ । दीर्घकालीन र मध्यमकालीन योजनाको लक्ष्य उद्देश्य प्राप्त गर्ने कार्यमा वार्षिक योजनाले नै प्रमुख भूमिका खेल्दछ । वार्षिक योजनामा समावेश गरिएका नीति एवम् आयोजनाको कार्यान्वयन महत्वपूर्ण हुने भएकोले आफ्नो कार्यान्वयन क्षमता र स्रोत साधनको यथार्थपरक आंकलन गर्नुका साथै प्राथमिकता निर्धारण गरी योजना तर्जुमा गर्नुपर्छ ।

१.४ दीर्घकालीन सोच, आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम बीचको सम्बन्ध

दीर्घकालीन सोच/योजना अनुरूप आवधिक योजना, आवधिक योजना अनुरूप मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु पर्ने र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुरूप वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु आवश्यक हुन्छ । वार्षिक विकास कार्यक्रमले बजेट कार्यान्वयनबाट प्रतिफल हासिल गर्न तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना र आवधिक योजनाको नतिजा हासिल गर्न सहयोग पुग्दछ । यसको लागि आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचनाले स्रोतको सुनिश्चितता र प्राथमिकता प्रदान गर्दछ । विभिन्न अवधिका योजना बीचको अन्तरसम्बन्धलाई तलको चित्रबाट स्पष्ट गरिएको छ ।

चित्र १.२: दीर्घकालीन सोच, आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट बीचको अन्तरसम्बन्ध

१.५ योजनाको आवश्यकता र औचित्य

हाम्रो जस्तो स्रोत साधनको अभाव रहेको र विकासको चाहना र आवश्यकता अत्याधिक रहेको देशमा सीमित स्रोत साधनलाई अधिकतम प्रतिफल प्राप्त गर्ने क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्दछ । खासगरी जनतालाई पुर्याउनु पर्ने शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सुरक्षा, भौतिक पूर्वाधार निर्माणका साथै कृषि क्षेत्रको विकास, रोजगारीको सिर्जना, गरीबी निवारण, सन्तुलित र समावेशी विकास जस्ता विषय राज्यको दायित्वभित्र पर्दछ । योजनाबद्ध विकास मार्फत उपलब्ध सीमित स्रोत साधनको उपयोग गरी राज्यको दायित्व भएको क्षेत्रमा लगानी गर्नु पर्छ ।

भाग दुई

आवधिक योजना तर्जुमाका आधार र प्रक्रिया

२.१ परिचय

आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य देशको आर्थिक सामाजिक क्षेत्रको विकास गरी जनताको जीवनस्तरमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनु हो । योजनाको कार्यान्वयनबाट योजना अवधिमा देशको आर्थिक, सामाजिक साथै वातावरणीय पक्षमा समेत सुधार हुनु पर्दछ । योजना तर्जुमा गर्दा संविधानमा रहेका प्रावधान एवम् देशको आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित ऐन, नियम र नीतिको कार्यान्वयन तथा उद्देश्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु पर्दछ । योजना तर्जुमा गर्दा निम्नलिखित आधार लिनु आवश्यक हुन्छ :

- १) नेपालको संविधान
- २) विद्यमान ऐन, नियम
- ३) विद्यमान राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति
- ४) राष्ट्रिय/प्रादेशिक/स्थानीय दीर्घकालीन सोच
- ५) राष्ट्रिय/स्थानीय आवधिक योजना
- ६) दिगो विकास लक्ष्य लगायत अन्य अन्तराष्ट्रिय सन्धी, सम्झौता तथा प्रतिवद्धता
- ७) नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका मार्गनिर्देशन
- ८) प्रदेशको प्रमुख अवसर, चुनौति, समस्या र सम्भावना
- ९) राजनीतिक दलको घोषणापत्र ।

२.२ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले निम्नलिखित प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्दछ ।

२.२.१ कार्यतालिका र जिम्मेवारी निर्धारण

आवधिक योजना तर्जुमा कार्य शुरू गर्दा सर्वप्रथम योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने विभिन्न कार्यहरूको कार्यतालिका र सो कार्य सम्पन्न गर्ने मन्त्रालय/निकाय/संस्था र सम्पन्न गरिसक्नुपर्ने समयावधि किटान गरी कार्यतालिका तयार गर्नुपर्दछ ।

आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा तल तालिकामा दिइएको कार्य र समयावधिलाई ध्यानमा राख्नु पर्दछ ।

क्र.स.	तर्जुमा गतिविधि	जिम्मेवार संस्था/निकाय	समयावधि
१	आवधिक योजना तर्जुमा तयारी बैठक	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	साउन १५ गते भित्र
२	प्रदेशको अद्यावधिक स्थिति विश्लेषणको लागि तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलन र लेखन	प्रदेश नीति तथा योजना आयोग र विषयगत मन्त्रालय	भदौ मसान्त सम्म
३	निर्देशक समिति तथा विषय क्षेत्रगत समिति निर्माण र कार्य प्रारम्भ	आयोग/ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र विषयगत मन्त्रालय	असोज १० गते भित्र
४	आवधिक योजनाको अवधारणा पत्र तयारी	आयोग/आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र विषयगत समिति	कात्तिक १५ भित्र
५	योजना तर्जुमा कार्यशाला सञ्चालन	आयोग/ सम्बन्धित मन्त्रालय र विषय क्षेत्रगत समिति	कात्तिक मसान्त्र भित्र
६	विषयगत मन्त्रालयबाट आधारपत्रको प्रारम्भिक मस्यौदा प्राप्ति	आयोग/सम्बन्धित मन्त्रालय र विषय क्षेत्रगत समिति	मंसिर मसान्त भित्र
७	स्रोत पहिचान र समष्टिगत आर्थिक प्रक्षेपण	आयोग/ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	पुष १५ भित्र
८	आधारपत्रको एकीकृत मस्यौदा तयारी	आयोग/ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र विषयगत मन्त्रालय	माघ १५ भित्र
९	आधारपत्रको एकीकृत मस्यौदा माथि सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया	आयोग	माघ मसान्त भित्र

१०	प्रदेश विकास परिषद्बाट निर्देशन सहित आधारपत्र अनुमोदन	आयोग	फागुन १५ गते भित्र
११	आयोगको बैठकबाट परिमार्जन र प्रदेश मन्त्रिपरिषद्बाट आधारपत्र स्वीकृति	आयोग र प्रदेश मन्त्रिपरिषद्	फागुन मसान्त भित्र
१२	योजनाको विस्तृत दस्तावेज तयारी	आयोग/ आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र सबै विषयगत मन्त्रालय	वैशाख भित्र
१३	योजनाको विस्तृत दस्तावेज स्वीकृति र प्रकाशन	आयोग र प्रदेश मन्त्रिपरिषद्	जेठ मसान्त भित्र

(क) प्रदेश सरकार

२.२.२ प्रदेश आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी संस्थागत संयन्त्रहरू

क. निर्देशक समिति

आवधिक योजना तर्जुमाको समग्र प्रकृत्यालाई निर्देशन र समन्वय गर्न देहाय बमोजिमको एक निर्देशक समिति रहनेछ ।

(क) उपाध्यक्ष, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग आयोग	अध्यक्ष
(ख) सदस्यहरू, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग आयोग	सदस्य
(ग) सचिव, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय	सदस्य
(घ) सचिवहरू, प्रदेश विषयगत मन्त्रालय	सदस्य
(ङ) प्रशासकीय प्रमुख, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सदस्य सचिव

ख. विषय क्षेत्रगत समिति

आवधिक योजना तर्जुमा गर्नको लागि देहाय बमोजिमको विभिन्न विषय क्षेत्रहरू पहिचान गरी प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको सदस्यको संयोजकत्वमा विषयगत समितिहरू गठन गर्नुपर्नेछ ।

विषय क्षेत्रगत समिति	समिति सम्बन्धित उपक्षेत्र
आर्थिक विकास	आर्थिक मामिला, कृषि, पशुपन्छी, भूमीसुधार, सहकारी तथा गरिबी निवारण, वन तथा वातावरण, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति, पर्यटन र श्रम तथा रोजगार तथा सीप विकास
सामाजिक विकास	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि, स्वास्थ्य, युवा तथा खेलकुद, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण, समावेशिकरण र कला संस्कृति संरक्षण
पूर्वाधार विकास	उर्जा, सिँचाई तथा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात व्यवस्था, भवन, आवास तथा सहरी विकास र खानेपानी तथा सरसफाई
शासकीय तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	प्रदेश संसद, प्रदेश मन्त्रिपरिषद, आन्तरिक मामिला, शान्ति सुरक्षा, कानून तथा संसदीय मामिला, योजना तर्जुमा तथा अनुगमन, क्षमता विकास, सेवा प्रवाह, सुशासन, मानव अधिकार र सूचना तथा सञ्चार

विषयगत क्षेत्रगत समितिको संरचना	
संयोजक	सदस्य, आयोग
सदस्य	महाशाखा प्रमुखहरु, सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय
सदस्य	योजना महाशाखा प्रमुख, सम्बन्धित मन्त्रालय
सदस्य सचिव	आयोगले तोकेको सम्बन्धित विषय हेर्ने महाशाखा/शाखाका प्रमुख
सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रअन्तर्गतका अन्य महाशाखा/शाखा प्रमुख र विषय विज्ञ समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।	

उल्लेखित विषय क्षेत्रगत समिति विषयक्षेत्र समेटनका लागि राखिएको हो। प्रत्येक विषय क्षेत्रहरूको लक्ष्य प्राप्तिका लागि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, वातावरण, जलवायु परिवर्तन जस्ता अन्तरसम्बन्धित पक्षलाई समेटिने गरी नीति तथा स्रोत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यस्तो नीति तथा स्रोत विश्लेषणका लागि यी विषय क्षेत्रका उपक्षेत्रहरूको पनि पहिचान गर्नुपर्ने हुन्छ।

ग. विषयगत उपसमिति

आवधिक विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी काम, कार्यशाला संचालन व्यवस्थापन र सहजीकरण र योजना तर्जुमा कार्यशालामा भएका सहमति र निर्णयका आधारमा खाका तयार गरी आवधिक विकास योजना दस्तावेजको ढाँचामा लिपिबद्ध गर्न विषयगत समितिले तोकेको समितिको सदस्यको संयोजकत्वमा आवधिक योजना तर्जुमा विषयगत उपसमिति गठन गर्नुपर्ने हुन्छ। उक्त उपसमितिले प्रदेशको अध्यावधिक विश्लेषण तथा आवधिक विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी विषयक्षेत्रगत तथ्याङ्क

संकलन विश्लेषणसम्बन्धी काम, छलफल, कार्यशाला संचालन, योजना तर्जुमा लगायतका कार्यहरू गर्नुपर्ने हुन्छ ।

२.२.३ अद्यावधिक स्थिति विश्लेषण

प्रदेशको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा प्रदेशको आधारभूत सूचकहरू जस्तै जनसंख्या, गरिबी, बेरोजगारी/रोजगारी, कुल गार्हस्थ्य उत्पादन/प्रतिव्यक्ति आय, सम्पत्ति माथीको स्वामित्व, उद्योग तथा खानीको अवस्था, सेवा सुविधाहरूको उपलब्धता, शैक्षिक अवस्था, मानव संशाधन स्थिति, श्रम शक्ति, महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकको अवस्था, युवा तथा खेलकुद, मातृ मृत्युदर, बाल मृत्युदर, औषत आयु, खानेपानी तथा सरसफाई सुविधाको उपलब्धता, सिचाईको अवस्था, सडक यातायात, विद्युतिकरण, समावेशिकरण र प्रतिनिधित्वको अवस्था, संस्थागत स्रोत र क्षमता आदि विषयका तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गरी प्रदेशको अद्यावधिक स्थिति तयारी गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रदेशको पार्श्वचित्रको ढाँचा सामान्यतया अनुसूचि १ बमोजिम हुनेछ ।

२.२.४ सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण (SWOT Analysis)

प्रदेशको आवधिक योजना तर्जुमा गर्नको लागि प्रदेश स्तरका विकासका समस्या, चुनौती, अवसर तथा सबल पक्षको समष्टिगत रूपमा र विषय क्षेत्रगत रूपमा पहिचान र विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ। सो विश्लेषणको आधारमा नै प्रदेशको आवश्यकता तथा प्राथमिकता सम्बोधन गर्न योजनामा लिइने रणनीतिहरू तय गर्नुपर्नेछ ।

२.२.५ सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति निर्धारण

क) सोच

सोच दीर्घकालमा पुग्नु पर्ने अवस्थाको परिकल्पना अर्थात् दूरदृष्टि हो । यसले समृद्धिको दिशामा अग्रसर हुन उत्प्रेरणा जगाउँछ । सामान्यतः दीर्घकालीन सोच १५ देखि २५ वर्ष अवधिको तर्जुमा गर्ने प्रचलन छ । यसले प्रदेशको गन्तव्यको पहिचान सहित कुन अवस्थामा वा कहाँ पुग्ने हो सोको उत्तर खोज्दछ । सोचको लेखन गर्दा स्पष्ट, संक्षिप्त र पूर्ण अर्थ दिनेगरी लेख्नुपर्छ ।

“सोच”का केही उदाहरण

१. “स्वस्थ, सुसंस्कृत र सुखी जतता; समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश”।

२. “समृद्ध प्रदेश. सखी नागरिक”।

ख) लक्ष्य

योजना कार्यान्वयनबाट लामो अवधिमा प्राप्त हुने अपेक्षित नतिजा लक्ष्य हो । यो योजनाको समग्र उपलब्धिको मापन गर्न सकिने गरी परिमाणात्मक र मापनयोग्य हुनुपर्दछ । लक्ष्य निर्धारण गर्दा दीर्घकालीन सोच निर्देशित हुने गरी गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रदेशले के प्राप्त गर्ने र किन प्राप्त गर्नेको उत्तर खोज्ने हुँदा यसले विकासको सम्भावना र अवसरको अधिकतम उपयोगलाई संकेत गरेको हुनुपर्छ ।

उदाहरण

“प्रदेशको गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसंख्या सात प्रतिशतमा झरेको हुने।”

“प्रदेशको खानेपानी सेवा पुगेको जनसंख्या शत प्रतिशत हुने।”

ग) उद्देश्य

योजनाको पूर्ण कार्यान्वयनबाट योजना अवधिको अन्त्यमा के हासिल हुन्छ भन्ने कुरा उद्देश्यले जनाउँछ। यसले प्रादेशिक योजनाले के प्राप्ति वा किन प्राप्त गर्नेको उत्तर खोज्दछ। उद्देश्य साध्य (End) हो, तसर्थ यसलाई माध्यम (Mean) को रूपमा उल्लेख गर्नु हुँदैन। यो लक्ष्य प्राप्ति सम्बन्धी मध्यमकालीन नतिजाउन्मुख हुनुपर्दछ। एक लक्ष्य हासिल गर्नका लागि एकभन्दा बढी उद्देश्य लिन सकिन्छ। उद्देश्य लेख्दा निम्न लिखित पक्षमा ध्यान दिनुपर्छ।

- लक्ष्य प्राप्ति सम्बन्धी मध्यमकालीन नतिजा समेटिने गरी लेख्नुपर्दछ।
- यो लक्ष्यभन्दा बाहिर जानु हुँदैन।
- विशिष्ट, गुणात्मक, परिमाणात्मक र व्यवहारिक एवम् मापनयोग्य हुनुपर्छ।

उदाहरण

“प्रदेशमा गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्नु।”

“ उच्च आर्थिक वृद्धिद्वारा समृद्धिको सफल आधार तयार गर्नु।”

घ) रणनीति

लक्ष्य एवम् उद्देश्य प्राप्त गर्न योजनाले अवलम्बन गर्ने माध्यम, विधि वा शैली रणनीति हो। यसले लक्ष्य एवम् उद्देश्य कसरी (How) प्राप्त गर्ने हो भन्ने इंगित गर्दछ। रणनीति लेख्दा उद्देश्य निर्देशित विकासका क्षेत्रहरूलाई समेट्ने गरी लेख्नुपर्ने हुन्छ। सामान्यतः रणनीति ५-६ वटामा सीमित गर्नुपर्दछ।

उदाहरण

१. भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार निर्माणमा प्राथमिकता दिई प्रदेशको अर्थतन्त्रमा गतिशीलता ल्याउने।

२. सामाजिक सेवाका क्षेत्रहरूको पहुँच, उपयोग र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने।

२.२.६ आवधिक योजनाको अवधारणा पत्र तयारी

आवधिक योजना तर्जुमाको लागि सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिको निर्धारण पश्चात यी विषयवस्तु संलग्न गरी आयोगले कात्तिक १५ गते भित्र अवधारणा पत्रको तयारी गर्नुपर्ने हुन्छ। अवधारणा पत्रले योजनाको आधार पत्र तथा पूर्ण दस्तावेजको लागि मार्गदर्शन गर्दछ। अवधारणा पत्रमा सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिका साथै योजना तर्जुमाको विधि र प्रकृया, अपेक्षित नतिजा, जोखिम

पक्ष तथा अनुमान र योजना तर्जुमाको लागि समय तालिका र जिम्मेवारी निर्धारण गरी समेटिएको हुन्छ। आवधिक योजना अवधारणा पत्रको ढाँचा सामान्यतया अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ ।

२.२.७ आवधिक योजनाको आधारपत्र तयारी

अवधारणा पत्रमा आधारित रहेर विषयगत समिति र सम्बन्धित मन्त्रालयले आवधिक योजनाको आधारपत्रको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरी मंसिर मसान्त भित्र आयोगमा पठाउनुपर्ने हुन्छ। प्राप्त आधार पत्रमा आंकलन गरिए अनुसारको सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण पश्चात आधार पत्रलाई परिमार्जन गरी आयोग र विषयगत समितिले आधार पत्रको एकीकृत मस्यौदा तयार गरी सरोकारवाला सबै पक्षसँग अन्तरक्रिया र छलफल गर्नुपर्दछ। अवधारणा पत्र माथिको छलफल पश्चात प्रदेश विकास परिषदबाट निर्देशन सहित अनुमोदन गराउने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ। प्राप्त निर्देशनका आधारमा आयोगले आधार पत्रलाई अन्तिम रूप दिइ प्रदेश मन्त्रीपरिषदबाट फागुन मसान्त भित्र स्वीकृतिको लागि पेश गर्नुपर्छ । आवधिक योजनाको आधार-पत्रमा योजनाको समग्र तथा विषय क्षेत्रगत दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति र कार्यनीति तथा अपेक्षित उपलब्धी जस्ता विषयवस्तु उल्लेख गरिएका हुन्छन्। आवधिक योजनाको आधार पत्रको ढाँचा सामान्यतया अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ।

२.२.८ सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण

योजना तर्जुमा गर्दा सबैभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष वित्तीय स्रोतको सुनिश्चितता हो । योजनाको वित्तीय स्रोत साधनको विश्लेषण यथार्थपरक र भरपर्दो हुनुपर्छ । प्रदेशलाई उपलब्ध हुने स्रोत साधनको बारेमा नेपालको संविधान र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र प्रदेश आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

प्रदेशले योजनाको वित्तीय विश्लेषण गर्दा योजना अवधिमा परिचालन हुने स्रोतको आंकलन गर्नु पर्दछ । यसको सीमा निर्धारण गर्न बजेट तथा स्रोत समितिको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । स्रोत आँकलन गर्दा संविधानतः प्राप्त हुने वित्तीय हस्तान्तरण, आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम, विभिन्न अनुदान, ऋण र अन्य आयलाई समेट्नुपर्दछ। सो समितिले योजनाको कुल स्रोतको प्रक्षेपण गर्दा निम्नलिखित आधारमा गर्नुपर्ने हुन्छ :

- १) वित्तीय स्रोतको विश्लेषण गर्दा नेपालको संविधानमा भएको प्रावधान अनुरूप प्रदेशको एकल अधिकार तथा साझा अधिकारका सूची अन्तर्गत विद्यमान कानून बमोजिम प्राप्त राजस्व अधिकारको आधारमा गर्नु पर्दछ । राजस्व संभाव्यता अध्ययन गरिएको वा राजस्व सुधारका लागि छुट्टै योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको अवस्थामा आन्तरिक स्रोतको विश्लेषण सोही योजनाको आधारमा गर्नु पर्दछ । यस्तो अध्ययन वा योजना तर्जुमा नभएको अवस्थामा प्रत्येक राजस्वका स्रोतको आधार पहिचान गरी स्रोत अनुमान गर्ने र सोही आधारमा राजस्वको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।

- २) अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण तथा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने श्रोतको अनुमान गर्दा नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत वित्त आयोगबाट प्राप्त हुने बजेट सीमाका आधारमा प्रवृत्ति विश्लेषण गरी प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।
- ३) त्यसैगरी ऋणयोग्य आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा ऋण परिचालन हुने रकम र सार्वजनिक निजी साझेदारीमा संचालन हुनसक्ने संभाव्य आयोजनाको आधारमा निजी क्षेत्रबाट परिचालन गर्न सकिने रकमको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।

२.२.९ योजनाको विस्तृत दस्तावेज तर्जुमा

प्रदेशको समग्र स्रोत साधनको आंकलन र त्यसको क्षेत्रगत बाँडफाँट र प्रदेश मन्त्रिपरिषदबाट आवधिक योजनाको आधार पत्र स्वीकृत भएपछि प्रदेशको विभिन्न विषय क्षेत्रगत योजना तर्जुमा गर्नुपर्दछ। विषय क्षेत्रगत योजना तर्जुमा गर्दा सो क्षेत्रको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, प्रमुख कार्यक्रम र नतिजा बारेमा उल्लेख गर्नुपर्दछ। विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तर्जुमा गर्दा योजनाको समग्र लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिलाई मध्यनजर गर्नुपर्दछ।

आयोगको सदस्यको संयोजकत्वमा गठित विषयगत समितिले आ-आफ्नो विषयक्षेत्रगत लक्ष्यलाई अन्तिम रूप दिने र सोही आधारमा विषयगत लक्ष्य निर्धारण गर्दा विषयगत उपलब्धिसँगको अन्तरसम्बन्ध र परिपूरकतालाई समेत ध्यान दिनुपर्ने छ।

निर्धारित उद्देश्य पूरा गर्न अर्थात् नतिजा निकाल्न उद्देश्यसँग सम्बन्धित कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ। कुनै खास उद्देश्य प्राप्तिको निम्ति तयार गरिएका कार्य र क्रियाकलापको विभिन्न कार्यक्षेत्र (Sector/ sub sector) सँग सम्बन्धित आयोजना, कार्यपद्धति वा सेवाको एकीकृत समूहलाई नै कार्यक्रम भनिन्छ। आवधिक विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य एवम् नीतिलाई कार्यनीतिमार्फत रूपान्तरण गर्न कार्यक्रम तर्जुमा गरिन्छ।

कार्यक्रम भनेको योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायको नियन्त्रणमा रहने कार्यहरू हुन्। कार्यक्रम कार्यान्वयनको उपज वा फल भनेको नतिजा हो। यस अन्तर्गत प्रभाव, असर र नतिजा पर्दछन्। समस्या विश्लेषणका आधारमा कार्यक्रमबाट अपेक्षित नतिजा प्राप्त हुने वा नहुने जाँचगरी यसमा आवश्यक परिमार्जन सहित सरोकारवालाको सहभागितामूलक छलफलबाट अन्तिम रूप दिनुपर्छ।

योजनाका नतिजा तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा निम्न आधारलाई ध्यान दिनुपर्दछ:

- १ प्रभावकारिता (Effectiveness),
- २ समता (Equity),
- ३ लागत प्रभावकारिता (Cost Effectiveness)
- ४ स्वीकार्यता (Acceptability),
- ५ समय (Timely),
- ६ अनिश्चितता (Uncertainty)

- ७ दिगोपना (Sustainability) र
- ८ मुनाफाजन्यता (Profitability) ।

उदाहरण

- शैक्षिक जागरण तथा सुधार कार्यक्रम,
- पोषण सुधार कार्यक्रम

आवधिक योजना एक सांकेतिक योजनाको रूपमा रहने भएकाले कार्यक्रम सञ्चालनका लागि गरिने क्रियाकलाप एवम् गतिविधिहरूको विस्तृत तयारी एवम् तर्जुमा बारेमा यसमा व्याख्या गरिदैन । यस्ता क्रियाकलाप वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममार्फत पहिचान तथा आवश्यक वित्तीय व्यवस्था गरिन्छ । तथापी आवधिक योजनामा राखिने कार्यक्रममा सहयोग गर्ने क्षेत्र र आयोजनालाई मध्यनजर गर्नुपर्ने हुन्छ ।

उदाहरण

- शैक्षिक जनजागरण कक्षा संचालन
- पोषण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन आदि

यसरी निर्धारण गरिएका क्रियाकलाप क्रमिक रूपमा आवधिक योजना अवधिभर विभिन्न परिमाणात्मक संख्यामा सञ्चालन गरिन्छ र वार्षिक योजनामा हासिल गरिने उपलब्धिको कुल योग नै आवधिक योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्य हुन्छ ।

२.२.१० कार्यान्वयन व्यवस्था

कार्यान्वयन व्यवस्थामा योजना तर्जुमा गरिसकेपछि योजनामा उल्लेखित लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्त गर्नेगरी योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनबारे उल्लेख गर्नुपर्छ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएन भने योजनाका उद्देश्य, लक्ष्य प्राप्त हुदैनन् र योजनाको औचित्य समेत रहँदैन । साथै योजनाको कार्यान्वयन विधि, कार्यतालिका र जिम्मेवारी स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ । योजनाको दस्तावेज तयार गर्दा योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रिया कस्तो हुने, कार्यान्वयनमा गर्नुपर्ने सुधारका साथै कार्यान्वयन व्यवस्था बारेमा स्पष्ट खुलाउनु पर्छ । आवधिक योजनाको कार्यान्वयन वार्षिक बजेट तथा विकास कार्यक्रमको कार्यान्वयनद्वारा गरिन्छ ।

२.२.११ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

(क) अनुगमन

योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनामा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ, छैन र कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापको कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्त हुने स्थिति छ, छैन भनी विभिन्न तहमा व्यवस्थापन वा व्यवस्थापनले तोकेको व्यक्ति तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्य अनुगमन हो । विकास योजनाको कार्यान्वयन तोकिएको समय,

लागत र गुणस्तरमा सम्पन्न गर्न र आयोजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न विकास आयोजनाको प्रभावकारी अनुगमन आवश्यक पर्दछ । कुनैपनि कार्यक्रम वा आयोजनाको पहिचानको चरणदेखि कार्यान्वयन तथा सञ्चालन अवधिमा समेत अनुगमन आवश्यक पर्छ । अनुगमनको उद्देश्य कार्यक्रममा देखिएका समस्याको पहिचान गरी तत्काल समाधानका उपाय पहिल्याउनु हो ।

अनुगमनका क्रममा योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनामा निम्न पक्षको विश्लेषण गरिन्छ ।

- स्रोतसाधनको प्राप्ति र उपयोग स्वीकृत बजेट र समय तालिका अनुसार भए नभएको ?
- अपेक्षित प्रतिफल समयमै र लागत प्रभावकारी रूपमा हासिल भए नभएको ?
- कार्यान्वयन क्षमता अवस्था कस्तो छ ?
- कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या र बाधा व्यवधान र सोको समाधानका निम्ति उपायहरू

अनुगमनका क्रममा उपर्युक्त पक्षको बारेमा नियमित, व्यवस्थित र समयबद्ध रूपमा तथ्याङ्क विवरण सङ्कलन, प्रशोधन र प्रतिवेदन गर्ने कार्य गरिन्छ । यसबाट समयमै समस्या पहिचान गरी समाधान गर्न महत्वपूर्ण सहयोग पुग्दछ । अनुगमनका लागि कार्यान्वयन योजना, आयोजना विवरण तालिका, जिम्मेवारी तालिका आदि दस्तावेजको उपयोग गरिन्छ ।

(ख) मूल्याङ्कन

योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य प्राप्त भयो भएन र योजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित लाभग्राही नागरिकले अपेक्षित रूपमा लाभ पाए वा पाएन भनेर गरिने अध्ययन विश्लेषणलाई योजनाको मूल्यांकन भनिन्छ । योजनाको मध्यावधि र पूर्ण अवधिको मूल्यांकन गर्नुपर्ने हुन्छ । योजना समाप्त भएपछि निर्धारित परिमाणात्मक तथा गुणात्मक लक्ष्य प्राप्तिको अन्तिम मूल्याङ्कन तेश्रो पक्षबाट गराउनु पर्छ ।

योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन गर्दा देहायका कुरामा ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ :

- लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न उन्मुख रहे/नरहेको ।
- लगानी योजना अनुरूप वार्षिक लगानी निर्देशित रहे/नरहेको ।
- लक्ष्य तथा कार्यक्रमको परिमार्जन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहे, नरहेको आदि ।

अनुगमन प्रणालीको छनौट तथा निर्धारण

अनुगमन प्रणाली प्रचलित सोच तालिका (Logical Framework) का आधारमा स्थापित गर्न सकिन्छ । प्रदेशले आफ्नो विशिष्टता र प्राविधिक क्षमताका आधारमा यस्तो विधि अपनाउन सक्छन् । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको विस्तृत विधिप्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट प्रकाशित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनमा उल्लेख भएकोछ । राष्ट्रिय सरोकारका विषय, प्रदेशको दिर्घकालीन नीति तथा कार्यक्रम रहेका लक्ष्य सूचक, मानव विकास सूचकाङ्क, दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूलाई अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सूचक तय गरी अनुगमन, समिक्षा र प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।

२.२.१२ विषय क्षेत्रगत नतिजा खाका तयारी

योजनाको कार्यान्वयन पछि विभिन्न क्षेत्रमा गरिएको खर्चबाट प्राप्त हुने उपलब्धिलाई नतिजा खाकामा प्रस्तुत गर्नु पर्दछ। नतिजा खाकाको नमुना निम्न बमोजिम रहेको छ :

नतिजा सूचक	एकाइ	आधार वर्ष	लक्ष्य					सूचकांक स्रोत	जिम्मेवार निकाय	तथा अनुमान जोडिम
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव										
असर										
प्रतिफल										

२.२.१३ आवधिक योजनाको मूल दस्तावेज तयारी, स्वीकृति र प्रकाशन

विभिन्न विषय समितिले तयार गरेको आफ्नो विषयगत क्षेत्रको योजनालाई एकीकृत गरी त्यसमा अन्तरसम्बद्धता हेरी आवधिक योजनाको दस्तावेज तयार गर्नुपर्छ। माथि विभिन्न चरणमा गरिएका तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण, योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशालामा भएका छलफल र सहजीकरणका आधारमा खाका तयार गरी आवधिक विकास योजना दस्तावेजको ढाँचामा लिपिबद्ध गर्नुपर्छ। आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समितिले आफ्नो काम सम्पादन गरेपछि दस्तावेज लेखनका लागि विषयगत खाकाको तयारी गर्नुपर्छ। यस्तो खाकाले लेखन कार्यलाई विषय केन्द्रित बनाउन मद्दत गर्छ। आवधिक योजना तयार भइसकेपछि आयोगको बैठकबाट पारित गरी असार मसान्त भित्र प्रदेश मन्त्रिपरिषदमा स्वीकृतिको लागि पेश गर्नुपर्छ। स्वीकृत आवधिक योजना दस्तावेज नेपाल सरकार, सम्बन्धित प्रदेश सभा, प्रदेश भित्रका स्थानीय तह र सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशित गर्नुपर्छ। आवधिक योजना दस्तावेजको ढाँचा सामान्यतया अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ। जसमा आवधिक योजनाको आधार पत्र, मूल दस्तावेज र अवधारणा पत्रको खाका समावेश गरिएको छ।

भाग ३

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा

३.१ अवधारणा

मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजार हो । मध्यमकालीन खर्च संरचना उपलब्ध सीमित स्रोत (बाह्य स्रोत समेत) लाई राज्य सञ्चालन र विकासका विभिन्न क्षेत्रमा बाँडफाँट गर्ने तीन वर्षीय चक्रिय खर्च संरचना हो । तसर्थ यो निर्दिष्ट लक्ष्य प्राप्तिका लागि आवधिक योजना र वार्षिक बजेटलाई जोड्ने सेतुको कार्य गर्ने संयन्त्र हो । यसले तथा नीतिगत परिवर्तन एवम् खर्चको पुनर्वितरणलाई निर्देशित गर्न योजनाको मध्यमकालीन दृष्टि र राष्ट्रिय, क्षेत्रगत एवम् मन्त्रालयगत तहमा स्रोतको अनुमानयोग्यता बढाउने संयन्त्र हो । यसले सरकारसँग उपलब्ध सीमित साधन स्रोतको आँकलन गर्ने र त्यसलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ । यो बजेट तर्जुमा गर्दा परम्परागत, अल्पकालीन र साँघुरो सोचबाट ग्रसित हुन सक्ने कमजोरीलाई निवारण गर्ने बजेट र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसम्बन्धी अवधारणा हो । यो सीमित स्रोत र असीमित आवश्यकताबीच तादम्यता ल्याउने र नीतिगत प्राथमिकताको आधारमा स्रोतलाई बाँडफाँट गर्ने प्रक्रिया हो ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना अन्तर्गत सरकारी स्रोत, राजस्व, आन्तरिक ऋण, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको आँकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ । सोको आधारमा खर्च क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत मन्त्रालय र सरकारका अन्य निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको बजेट विनियोजन र प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गरिन्छ । यसरी निर्धारण भएको स्रोतभित्र रहेर मन्त्रालय एवम् निकायले नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गर्दछन् । यसमा सम्बन्धित निकायको व्यापक छलफल पछि तीन वर्ष अवधिको बजेटको खाका तयार गरिन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरिन्छ । यसमा पहिलो वर्ष बजेट अनुमान हुन्छ भने जुन चाहि वार्षिक बजेटसँग तादम्यता रहन्छ र बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपण गरिन्छ । पहिलो वर्ष बजेट कार्यान्वयन भएपछि नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ । जसमा पहिलो वर्षको प्रगति समीक्षा गरिन्छ भने बाँकी दुई वर्षको विगतमा प्रक्षेपण गरेको अनुमानलाई परिमार्जन गरी एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण थप गरिन्छ । यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आँकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस क्रममा विकासको आवश्यकता, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्व र वैदेशिक सहायताको अनुमान समेतका आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गरिनुपर्ने हुन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा सामान्यतया अनुसूची ३ र सो दस्तावेजमा समावेश हुने विषयबस्तु अनुसूची ४ बमोजिम हुनेछ।

३.२ उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्य निम्नानुसार छन्:

१. सावर्जनिक खर्च प्रणालीमा वित्त अनुशासन कायम गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व प्राप्त गर्नका लागि प्रदेश सरकारलाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य श्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्ने ।
२. प्रदेशको विकास योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता प्रदान गर्न साधन श्रोतको कुशल विनियोजन गरी प्राथमिकताप्राप्त विषयगत क्षेत्रमा बजेटको बाँडफाँट गर्ने ।
३. सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्ने ।
४. सम्बन्धित निकाय/कार्यालयको बजेट अनुमान वास्तविक वा अनुमानयोग्य बनाउने र आर्थिक अनुशासन कायम गर्ने ।

३.३ आवश्यकता तथा औचित्य

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले अनिवार्य रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस ऐनको दफा १७ अनुसार नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले आगामी ३ आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी संघीय संसद्, प्रदेश सभा र गाउँ वा नगर सभामा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस ऐनको दफा २२(१)(ख) मा अर्थमन्त्रीले राजस्व र व्ययको अनुमान प्रस्तुत गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई पनि संलग्न गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस ऐनको दफा २७(३) मा प्रदेश तथा स्थानीय तहले ऐन प्रारम्भ भएको तीन वर्षसम्म उपदफा (१) बमोजिमको मध्यमकालीन खर्च संरचना, आ आफ्नो प्राथमिकता र आवश्यकताका आधारमा तय गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा १७ (२)) मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निम्न लिखित विषयबस्तुहरू राखिनुपर्ने व्यवस्था छ:

- क) प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य
- ख) प्रस्तावित योजनाको लागि संभाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यक रहेको कुराको पुष्ट्याँई
- ग) प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुन सक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धि
- घ) प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण

- ड) खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण
- च) प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता
- छ) संचालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याइएको खर्च अनुसार लक्ष हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण ।

३.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रकृया

३.४.१ कार्यतालिका र जिम्मेवारी निर्धारण

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको लागि सर्वप्रथम यस खर्च संरचनाको लागि गरिनुपर्ने विभिन्न क्रियाकलापको कार्यतालिका र सो काम सम्पन्न गर्न क-कसले र कुन संस्थाले जिम्मेवारी लिने हो सो स्पष्ट हुने गरी कार्यतालिका तयार गर्नुपर्छ । यसो गर्दा आर्थिक वर्षको सुरुदेखि सम्बन्धित प्रदेश सभामा मध्यमकालीन खर्च संरचना पेश गर्नेसम्मको कार्यतालिका र जिम्मेवारी निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । सामान्यतया वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्दाको समय तालिकासंग तादम्य हुने गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको समय तालिका तय गर्नु पर्नेछ ।

३.४.२ संस्थागत संयन्त्र गठन

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादत्म्यता अपनाउने साधन भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसको लागि संस्थागत व्यवस्थाका रूपमा देहाय बमोजिमका विभिन्न स्तरका समितिहरूको व्यवस्था गरिएको छ ।

क. बजेट तथा स्रोत समिति

प्रदेशमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम, अनुदान, ऋण र अन्य आयको प्रक्षेपण र सोको सन्तुलित वितरणको खाका तथा आगामी तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिमको समितिले गर्नेछ । समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित कर्मचारी र विषय विज्ञलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा बोलाउन सक्नेछ ।

ख. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा निर्देशक समिति

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यको समग्र निर्देशनका लागि सम्बन्धित प्रदेश नीति तथा योजना आयोग उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको एक निर्देशक समिति रहनेछ ।

१. उपाध्यक्ष प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	संयोजक
२. सदस्यहरू, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सदस्य
३. सचिव, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालय	सदस्य
४. सचिवहरू, प्रदेश मन्त्रालय	सदस्य
५. प्रशासकिय प्रमुख, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सदस्य सचिव

ग. मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक समिति

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नको लागि देहाय बमोजिमको विभिन्न विषय क्षेत्रगत गरी प्राविधिक समिति रहनेछ।

१. प्रशासकिय प्रमुख, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	संयोजक
२. शाखा प्रमुख, बजेट तथा कार्यक्रम शाखा आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
३. प्रमुख, योजना तथा अनुगमन शाखा, मन्त्रालय वा निकाय	सदस्य
४. शाखा प्रमुख, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	सदस्य सचिव

यस समितिले निम्न लिखित कार्यहरु गर्नुपर्नेछः

- सम्पूर्ण मन्त्रालय र निकायहरूसँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
- निर्देशिका, मार्गदर्शन तथा ढाँचा बनाउने, डाटावेस व्यवस्थापन गर्ने, कम्प्यूटराइज गर्ने तथा सन्जाल विकास गर्ने,
- मध्यमकालीन खर्च संरचनाको कार्य सम्पादनसम्बन्धी आवश्यक तालिम, गोष्ठी तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने ।
- मध्यकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी दस्तावेज प्रकाशन गर्दा आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको नाम आवरण पृष्ठमा संयुक्त रुपमा उल्लेख गर्ने ।

घ. निकायगत मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल

सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायहरुमा आ-आफ्नो मातहतमा देहाय बमोजिमका मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल रहनेछ। सो कार्यदलले प्रत्येक क्रियाकलापको इकाइगत लागत आँकलन, परिमार्जनका साथै आफ्नो मन्त्रालय वा निकाय अन्तर्गतको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमासम्बन्धी समन्वय गर्ने तथा सो निकायको बजेट मस्यौदा तयार गर्ने कार्य गर्नुपर्ने छ।

१. प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा, प्रदेश मन्त्रालय	संयोजक
२. सम्बन्धित निकाय अन्तर्गतको विभागीयस्तरको कार्यालयको प्रतिनिधि	सदस्य
३. प्रमुख, सम्बन्धित निकायको आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
४. प्रमुख, योजना तथा बजेट शाखा, प्रदेश मन्त्रालय	सदस्य सचिव

माथी उल्लेखित कार्यदलका कार्यहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्

- प्रत्येक कार्यक्रम/आयोजनाको इकाइगत लागत आँकलन एवम् परिमार्जन गर्ने,
- आफ्नो मन्त्रालय वा निकाय अन्तर्गतको बजेट तर्जुमासम्बन्धी सम्पूर्ण काममा समन्वय गर्ने,
- मन्त्रालयगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी आयोग वा मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।

३.४.३ त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपणसहित कुल बजेटको आकार तयारी

गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको प्रक्षेपित अवस्था र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा सम्बन्धित निकाय/मन्त्रालय, आर्थिक मन्त्रालय र आयोग बीच नीतिगत छलफल गरी आगामी आर्थिक वर्षको बजेट प्रक्षेपणको प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ। बजेट तथा स्रोत समितिले प्रदेशको समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको प्रक्षेपण, वित्तीय स्थिति, वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजस्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकताको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको कुल बजेटको आकार र सीमाङ्क निर्धारण तथा प्रक्षेपण गर्नु पर्छ।

३.४.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन पठाउने

बजेट तथा स्रोत समितिले तयार गरेको बजेटको सीमाभित्र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयबाट मन्त्रालयगत र कार्यगत रूपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थासहितको बजेटको सीमा र मार्गदर्शन तयार गर्नु पर्छ । माथि उल्लेख भएअनुसार तयार भएको मन्त्रालयगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली (PLMBIS) मा प्रविष्टि गरी सम्बन्धित मन्त्रालयहरूमा पठाउनु पर्नेछ।

३.४.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना, कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव

प्रदेश बजेट तथा स्रोत समितिले तयार गरी पठाएको सीमा र मार्गदर्शनभित्र रही आगामी आर्थिक वर्षको नीति र कार्यक्रम सहित सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले आफ्ना आवश्यकता र प्राथमिकीकरणका आधारमा छनौट भएका आयोजना/कार्यक्रमको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तयार गरी पि.एल.एम.बि.आइ.एस. (PLMBIS) मा प्रविष्टि गरी आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र आयोगमा पठाउनुपर्नेछ।

३.४.६ विषयगत प्राविधिक समितिमा छलफल

विभिन्न निकाय/मन्त्रालयबाट प्रस्तावित आयोजना/कार्यक्रमको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट माथी सम्बन्धित विषयगत प्राविधिक समितिमा छलफल गर्नु पर्ने हुन्छ। यसरी छलफल गर्दा नेपालको संविधान (मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरू र राज्यका नीति र सम्बन्धित स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र/क्षेत्राधिकार), राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, राष्ट्रिय

आवधिक योजना, प्रदेशको आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य, सम्बन्धित प्रदेशको आवश्यकता, समस्या र सम्भावना र आयोजना बैंकबाट छनौट गरिएका आयोजनाको प्राथमिकीकरणलाई आधार बनाउनु पर्नेछ ।

३.४.७ मस्यौदा तयारी

विषयगत प्राविधिक समितिमा छलफल गरी प्रस्ताव भएका कार्यक्रम/आयोजनाको त्रिवर्षिय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तयारी गर्नु पर्ने हुन्छ । यस्तो मस्यौदा तयारी गर्दा अनुसूची ३ मा समावेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा अनुरूप हुनु पर्नेछ ।

३.४.८ मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रदेश सभामा पेश गर्ने

मध्यमकालीन खर्च संरचना आयोगबाट स्वीकृत भएपछि आयोगबाट छपाई गरी आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयको समन्वयमा वार्षिक बजेट प्रदेश सभामा पेश गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत पेश गर्नुपर्ने छ । यसरी छपाई गर्दा मन्त्रालय र आयोगको संयुक्त नाम राख्नुपर्नेछ ।

भाग चार

वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा

४.१ अवधारणा

दीर्घकालीन वा आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्ने माध्यम वार्षिक योजना / वार्षिक विकास कार्यक्रम हो। यसकारण वार्षिक विकास कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन महत्वपूर्ण छ। वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गर्दा चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई विशेष ध्यान दिनु पर्दछ। कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधानमा भएका नीतिगत व्यवस्था मौलिक हक, निर्देशक सिद्धान्त, अनुसूची र अन्य सम्बन्धित प्रावधान, प्रदेशको आवधिक योजनामा उल्लेखित उद्देश्य, रणनीतिहरू तथा प्राथमिकता, प्रदेशको आवधिक योजना तथा राष्ट्रिय योजनामा उल्लेखित उद्देश्य, लक्ष्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, प्रदेशको आवश्यकता, समस्या तथा सम्भावनालाई आधार मान्नुपर्ने हुन्छ। साथै, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति कार्यक्रम तथा प्राथमिकता, दिगो विकास लक्ष्य, २०३० को मार्गचित्र, लगायतका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता जस्ता पक्षलाई समेत ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ।

वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गरिएका आयोजनाहरूको प्रदेशको आवधिक योजनाको रणनीतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य संकेत, लैङ्गिक संकेत र जलवायु संकेतका आधारमा स्रोत वितरणलाई विश्लेषण सहित प्रस्तुत गर्नुपर्ने हुन्छ।

४.२ उद्देश्य

वार्षिक योजना/वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य दीर्घकालीन वा आवधिक योजनाको उद्देश्य एवम् लक्ष्यको प्राप्तिको लागि संचालन गरिने विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता कायम गर्नु हो। तसर्थ, वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचनासँग तादात्म्यता कायम गर्नु अनिवार्य हुन्छ।

यसका साथै विकास कार्यक्रममा पारदर्शिता, प्रदेशको स्रोत साधनको न्यायोचित वितरण र विनियोजित बजेटबाट अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु हो। नेपालको संविधानको भाग १६ मा रहेको प्रदेश आर्थिक कार्यप्रणालीमा रहेका प्रावधानहरूको कार्यान्वयनका लागि समेत वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा अनिवार्य हुन्छ।

४.३ वार्षिक योजना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरू

प्रदेशले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा देहायका बिषयलाई आधार मान्नु पर्ने हुन्छ:

(क) नेपालको संविधान

(ख) दीर्घकालीन सोच, क्षेत्रगत नीति र वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

- (ग) संघीय र प्रादेशिक आवधिक विकास योजना
- (घ) प्रादेशिक मध्यमकालीन खर्च संरचना र परियोजना बैकमा सूचिकृत योजानाहरू
- (ङ) दिगो विकास लक्ष्य
- (च) विकासका अन्तरसम्बन्धित विषय
- (छ) नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा जनाएका प्रतिबद्धताबाट सिर्जित दायित्वहरू
- (ज) संघ र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका अन्य आर्थिक नीतिहरू आदि ।

साथै, प्रदेशको वार्षिक योजना, वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमासँग सम्बन्धित निम्नलिखित ऐन, नियम तथा निर्देशिकालाई समेत आधार लिनु पर्छः

- (क) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- (ख) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- (ग) अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- (घ) संघीय र प्रदेश सरकारले जारी गरेका नीति, कानून तथा मापदण्डहरू
- (ङ) सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावलीका सान्दर्भिक दफा र नियमहरू

४.४ वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा प्रकृया

प्रदेशले आफ्नो वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा प्रदेशले देहायका चरण अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ।

वार्षिक विकास कार्यक्रम (बजेट तथा कार्यक्रम) तर्जुमा गर्दा देहायको चरण र समय सीमा अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

क्र.सं.	चरणहरू	समय सीमा
१	आय व्ययको प्रक्षेपण गरिएको तथ्यांक सहितको विवरण आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले नेपाल सरकारमा पेश	पुष मसान्तभित्र
२	संघबाट वित्तीय हस्तान्तरणको सीमा र मार्गदर्शन प्राप्त गर्ने	माघ मसान्तभित्र
३	स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण - बजेट तथा स्रोत समितिले प्रदेशको स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण गरी मन्त्रायहरूलाई बजेट सिलिङ र मार्गदर्शन दिने	फागुन मसान्त भित्र
४	आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा र मार्गदर्शन मन्त्रालयले निर्देशनालय वा जिल्लास्थित कार्यालयलाई पठाउने	चैत्र ७ गते भित्र

५	जिल्ला समन्वय समितिको समन्वयमा जिल्ला स्थित प्रदेश कार्यालयहरूले संयुक्त रुपमा प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी गरी माग संकलन गर्ने	चैत्र २० गते
६	जिल्लामा जिल्ला समन्वय समितिको समन्वयमा सबै प्रदेश कार्यालयले संयुक्त रुपमा जिल्ला स्तरी योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट योजना छनौट र प्राथमिकरण गरी मन्त्रालयमा पेश गर्ने	चैत्र मसान्त भित्र
७	विषयगत मन्त्रालयले आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव, सम्भाव्यता अध्ययन, विश्लेषण र प्राथमिकिकरण गरी परियोजना वैकमा प्रविष्ट गर्ने	जेठ १० गते भित्र
८	विषयगत मन्त्रालय, आर्थिक मामिला र योजना मन्त्रालय र प्रदेश नीति तथा योजना आयोग बीच प्रस्तावित बजेट तथा कार्यक्रम छलफल गरी अन्तिम रुप दिई गर्ने	जेठ २० गते भित्र
९	मन्त्रिपरिषदबाट वार्षिक विकास कार्यक्रम स्वीकृति	जेठ २८ गते भित्र
१०	प्रदेश सभामा बजेट पेश	असार १ गते भित्र
११	प्रदेश सभाबाट बजेट स्वीकृति र प्रकाशन	असार मसान्त भित्र

४.४.१ आय व्ययको प्रक्षेपण गरिएको तथ्यांक सहितको विवरण नेपाल सरकारमा पेश गर्ने

प्रदेशले आगामी आर्थिक वर्षको आय व्ययको प्रक्षेपण गरिएको तथ्याङ्क सहितको विवरण बजेट तथा स्रोत अनुमान समितिको सिफारिसमा आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयबाट निर्णय गरी प्रत्येक वर्षको पुष मसान्त भित्र देहायका विवरण सहित नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नुपर्ने हुन्छ।

- व्ययको अनुमान,
- आफ्नो स्रोतबाट संकलन हुनसक्ने अनुमानित राजस्व,
- राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुन सक्ने अनुमानित रकम, र
- वित्तीय हस्तान्तरण अनुदानबाट प्राप्त हुनसक्ने अनुमानित रकम ।

४.४.२ संघबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ति

नेपाल सरकारबाट राजस्व बाँडफाँट र वित्तीय समानीकरण अनुदान वापत प्रदेश सरकारलाई आगामी आर्थिक वर्षमा उपलब्ध हुने स्रोतको विवरण माघ मसान्त भित्र पठाउनु पर्ने हुन्छ। साथै तथा प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने राजस्व बाँडफाँट र वित्तीय अनुदानको अनुमानित विवरण फागुन मसान्त भित्र सम्बन्धित स्थानीय तहमा पठाउनुपर्ने हुन्छ।

४.४.३ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण

बजेट तथा स्रोत समितिले प्रदेश मन्त्रालय/निकायलाई बजेट सीमा निर्धारण र मार्गर्शन दिनु पर्छ ।

(क) बजेट तथा स्रोत समिति

बजेट तथा स्रोत समितिको कार्यहरू देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने आय, नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय हस्तान्तरण, आन्तरिक ऋण तथा अन्य आयको प्रक्षेपण गर्ने,
- (ख) प्रादेशिक प्राथमिकता र आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी प्रक्षेपित स्रोत र साधनको सन्तुलित वितरणको खाका तय गर्ने,
- (ग) आगामी आर्थिक वर्षको लागि स्रोत अनुमानको आधारमा बजेटको कुल सीमा निर्धारण गर्ने,
- (घ) विषय क्षेत्रगत बजेटको सीमा निर्धारण गर्ने,
- (ङ) नेपाल सरकारबाट प्राप्त मार्गदर्शन, प्रदेशको आर्थिक अवस्था, आन्तरिक आयको अवस्था समेतको आधारमा बजेट तथा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरणका आधार तय गर्ने,
- (च) विषय क्षेत्रगत बजेट तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन तय गर्ने, र
- (छ) स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण सम्बन्धमा प्रदेशको आवश्यकता र निर्णय बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

बजेट तथा स्रोत अनुमान समितिले सिलिङ र मार्गदर्शन दिदा **अनुसुचि ५** मा उल्लेख भए बमोजिम प्रदेश आवधिक योजनाले पहिचान गरेका प्राथमिकताको क्षेत्र वा विकासका प्रमुख चालक भनि पहिचान गरिएकालाई मुख्य आधार लिई गर्नु पर्नेछ । समितिले आफ्नो कार्य प्रत्येक आर्थिक वर्षको **फागुन मसान्त** भित्र सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ । समितिले बजेट तथा स्रोत प्रक्षेपण गर्दा आगामी आर्थिक वर्षपछिको थप दुई वर्षको समेत प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ ।

सीमा निर्धारण तथा बाँडफाँट गर्दा प्रदेशमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम, अनुदान, ऋण र अन्य आयको प्रक्षेपण र सोको विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय/निकायलाई सन्तुलित वितरणलाई समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(ख) बजेट सीमा तय गर्दा गर्नुपर्ने कार्यहरू

यस चरणमा बजेट सीमा र आयोजना प्राथमिकता निर्धारणका आधार तथा योजना तर्जुमाको मागदर्शन तयारीका क्रममा देहायका कार्य गर्नुपर्दछ ।

- आन्तरिक आय (कर, शुल्क, दस्तुर र राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम) को अनुमान,
- नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय हस्तान्तरण (वित्तीय समानीकरण, सःशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान) को अनुमान,

- कुल श्रोतको अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण,
- आयोजना प्राथमिकता निर्धारणका आधार र मार्गदर्शन तयारी ।

यस्तो अनुमान गर्दा संघीय तथा प्रदेश कोषबाट प्राप्त हुने स्रोतको समेत अनुमान गर्नुपर्दछ । यसरी तयार भएको आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा र मार्गदर्शन चालु आर्थिक वर्षको फागुन मसान्त भित्र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले विषयगत मन्त्रालय/निकायलाई उपलब्ध गराउनुपर्ने हुन्छ ।

(ग) बजेट सीमा निर्धारण गर्दा ध्यान दिनु पर्ने पक्षहरू

प्रदेशले बजेट सीमाको निर्धारण गर्दा देहाय बमोजिमको प्राथमिकताको आधारमा गर्नु पर्नेछः-

- (क) प्रदेशका बहुवर्षीय र क्रमागत योजनाका लागि आवश्यक रकम,
- (ख) प्रदेश स्तरका गौरवका आयोजनाको लागि आवश्यक रकम,
- (ग) समपुरक कोष आवश्यक पर्ने आयोजनाको लागि चाहिने रकम,
- (घ) सशर्त अनुदानको कार्यक्रमको लागि तोकिएको रकम,
- (ङ) दिगो विकासका लक्ष्य लगायत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने रकम,
- (च) ऐन बमोजिम प्रदेशले आफैले गर्नुपर्ने अन्य अत्यावश्यक कार्य,
- (छ) बजेट सीमा निर्धारण गर्दा प्रदेशमा रहेको सामाजिक तथा साँस्कृतिक विविधतालाई आधार मानी यस्ता क्षेत्रको सशक्तीकरणको लागि आवश्यक पर्ने रकम ।

साथै, प्रदेशको कूल बजेट सीमाबाट तलब भत्ता तथा कार्यालय सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने बजेट छुट्याई अन्य कार्यक्रमको लागि बजेट सीमा निर्धारण गर्नुपर्नेछ । यसरी प्रशासनिक खर्चको लागि बजेट सीमा निर्धारण गर्दा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम र आन्तरिक आयको रकम भन्दा बढी नहुने गरी गर्नुपर्ने हुन्छ ।

४.४.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन पठाउने

बजेट तथा स्रोत समितिले मन्त्रालयगत रुपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थासहितको बजेटको सीमा र मार्गदर्शन तयार गर्नु पर्ने हुन्छ । माथि उल्लेख भएअनुसार तयार भएको मन्त्रालयगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली (PLMBIS) मा प्रविष्टि गरी सम्बन्धित मन्त्रालयहरूमा पठाउनुपर्ने हुन्छ । सम्बन्धित मन्त्रालयले मातहतका कार्यालय/निकायलाई चैत्र ७ गते भीत्रबजेट सीमा तथा मार्गदर्शन पठाउनु पर्दछ ।

४.४.५ योजना तर्जुमा गोष्ठी

(अ) प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी:

प्रदेश मन्त्रालयबाट जिल्लामा रहेका प्रदेश कार्यालयहरूलाई बजेट सिलिङ र मार्गदर्शन प्राप्त भए पश्चात सबै कार्यालयहरूले जिल्ला समन्वय समितिको समन्वय र संयोजनमा देहायका व्यक्तिहरूको उपस्थितिमा **चैत्र २०** गते भीत्र प्रदेश निर्वाचन स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी गरी सरोकारवालाबाट **अनुसूचि ६** अनुसार प्राप्त प्रस्तावलाई विषय क्षेत्र छुट्ट्याई जिल्ला स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीमा पेश गर्नु पर्नेछ । प्रदेश स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी गर्दा जिल्ला समन्वय समितिले गोष्ठी हुने मिति, समय र स्थान तोकी कम्तिमा तीन दिन अगावै सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ । यसरी माग संकलन गर्दा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको वर्गिकरण तथा बाँडफाँट सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६ ले प्रदेश सरकारको कार्यक्षेत्र भनि तोकेका क्षेत्र भित्रका योजना मात्र लिन सकिनेछ । सो मापदण्ड अनुसार प्रदेश सरकारको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने योजनाहरू **अनुसूचि ७** मा रहेको छ ।

(क) प्रदेश सभाका सदस्यहरू

(ख) प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रमा रहेका स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरू

(ग) जिल्ला समन्वय समितिका पदाधिकारीहरू

(घ) जिल्ला स्थित विषयगत कार्यालयका प्रमुख र योजना शाखा प्रमुख

(ङ) जिल्ला समन्वय समितिको योजना शाखा प्रमुख

(च) प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र भित्र रहेका सामुदायिक संघ संस्थाका प्रमुख, नागरीक समाजका प्रतिनिधिहरू

(छ) प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रमा रहेका प्रदेश सरकार मातहत सेवा केन्द्र वा कार्यालयका प्रमुख

(आ) जिल्ला स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी:

प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रस्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट प्राप्त माग वा प्रस्ताव जिल्ला स्थित कार्यालयहरूले जिल्ला समन्वय समितिको समन्वय र संयोजनमा देहायका व्यक्तिहरूको उपस्थितिमा हुने जिल्ला स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीमा पेश गरी योजना प्राथमिकीकरण र सिफारिस गरी **चैत्र मसान्त** भीत्र अनुसूचि ८ को ढाँचामा तालुक मन्त्रालयहरूमा पठाउनु पर्नेछ । यसका अतिरिक्त रणनीतिक महत्वका योजना र दुई वा सो भन्दा बढी स्थानीय तहलाई छुने योजनाहरू प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र स्तरीय गोष्ठीबाट प्रस्ताव नभएको भए सो योजनाका बारेमा पनि छलफल गरी प्राथमिकीकरण गर्न सकिनेछ । योजना छनौट र प्राथमिकीकरण गर्न आवश्यक दिगो विकास लक्ष्य अनुसूचि ९ र योजना छनौट र प्राथमिकताको आधार अनुसूचि १० मा रहेको छ । प्रस्ताव गरिएका सबै योजनाको छनौट र प्राथमिकीकरण गर्दा पारदर्शी रूपमा छलफल र अङ्क प्रदान गरी गर्नु पर्नेछ । जिल्ला समन्वय समितिले कम्तिमा तीन दिन अगावै जिल्ला स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी हुने मिति, समय र स्थान तोकी सहभागिताकोलागि सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

- (क) संघीय संसद सदस्यहरू
- (ख) प्रदेश सभाका सदस्यहरू
- (ग) जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख र उपप्रमुखहरू
- (घ) जिल्ला भित्र रहेका नगरपालिकाका प्रमुख र उपप्रमुखहरू
- (ङ) जिल्ला भित्र रहेका गाउँपालिकाका अध्यक्ष र उपाध्यक्षहरू
- (च) जिल्ला स्थित विषयगत कार्यालयका प्रमुख र योजना शाखा प्रमुख
- (छ) जिल्ला समन्वय अधिकारी
- (ज) स्थानीय तहका प्रमुख प्रशासकिय प्रमुख र योजना शाखा प्रमुखहरू

४.४.६ परियोजना बैंक र आयोजना छनौट तथा प्राथमिकीकरण

सम्बन्धित मन्त्रालयले जिल्लास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट प्राथमिकरण र सिफारिस भै आएका योजना मध्ये प्रदेशको प्राथमिकता, आवश्यकता, सन्तुलन, समावेशिता, लाभलागत विश्लेषण, बहुवर्षीय वा पुर्व तयारी अवस्थाका योजना, समस्या र सम्भाव्यता अनुसार कार्यान्वयनयोग्य र बढी प्रतिफल प्राप्त हुने आयोजनाहरू पुनः विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण र छनौट गरी प्राथमिकता क्रममा आयोजना समावेश गरी **जेठ १० गते भित्रमा परियोजना बैंकमा योजना सुचिकृत गर्नु पर्नेछ।** **परियोजना बैंक सम्बन्धी विवरण अनुसूची ११ मा उल्लेख गरिएको छ ।**

प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र र जिल्लास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट प्राथमिकरण भई आएका कार्यक्रम वा आयोजना प्रस्तावका सम्बन्धमा **अनुसूची १२** मा उल्लेखित आधारमा आयोजनाको विश्लेषण वा **अनुसूची १३** मा उल्लेखित विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन वा सम्भाव्यता अध्ययन र प्राथमिकीकरणको पुनपरिक्षण गरेर मात्र मन्त्रालयले परियोजना बैंकमा आयोजना सुचिकृत गर्नुपर्नेछ । तर रणनीतिक महत्व तथा दुई वा सो भन्दा बढी जिल्लासंग सम्बन्धित भौतिक पुर्वाधारजन्य योजना र सामाजिक, आर्थिक तथा शासकीय क्षमता अभिवृद्धि हुने पुर्वाधारजन्य योजनाको सिफारिस भै नआएको अवस्थामा भौतिक पुर्वाधारजन्य योजनाको हकमा विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गरी अन्य समाजिक तथा आर्थिक पुर्वाधारजन्य योजनाको हकमा आर्थिक, समाजिक, लागत लाभ विश्लेषण गरी उपयुक्त देखिएका योजनालाई परियोजना बैंकमा प्रवृष्ट गर्न सकिनेछ ।

४.४.७ वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा

परियोजना बैंकमा सूचिकृत मध्ये बहुवर्षीय योजना र कार्यान्वयन पुर्व तयारी अवस्था पार गरेका योजनालाई

पहिलो प्राथमिकता दिई बजेट विनियोजन गर्नु पर्नेछ । विषयगत मन्त्रालय/निकायहरूको कार्यक्रममा दोहोरो नपर्ने गरी देहायका आधारमा बजेट तर्जुमा गर्नु पर्नेछ । यसरी छनौट गरी समावेश गरिएको आयोजनाको लागि त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहित आगामी आर्थिक वर्ष र थप २ आर्थिक वर्षको लागि बजेट विनियोजन गर्नु पर्नेछ ।

- (क) प्रदेशको आवधिक योजनाको सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिसंगको तादम्यताको स्थिति
- (ख) प्रदेशको मध्यमकालीन खर्च संरचनामा गरिएको स्रोत सुनिश्चितताको स्थिति
- (ग) बहुवर्षिय योजना
- (घ) वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट सीमा, मार्गदर्शन र आयोजना प्राथमिकीकरणका आधार,
- (घ) आयोजना बैंक र मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समावेश नभएका तर प्रदेश गौरवका आयोजनाका रूपमा अधी वढाउनु पर्ने भएमा वा दुई जिल्ला वा सो भन्दा बढी जिल्लासंग सम्बन्धित योजना भए स्पष्ट आधार, औचित्य र पुष्ट्याई समेतको आधारमा त्यस्ता आयोजनामा बजेट विनियोजन गर्न सकिनेछ ।
- (ङ) प्रदेशको स्रोत साधनले मात्र योजना सम्पन्न गर्न संभव नभएका तर प्रदेशका लागि अत्यावश्यक र तोकिएको मापदण्ड पूरा गरेका योजनालाई समपुरक अनुदानबाट संचालन गर्नको लागि प्रस्ताव गर्न सकिने छ ।

सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले आफ्ना आवश्यकता र प्राथमिकीकरणका आधारमा छनौट भएका आयोजना/कार्यक्रमको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तयार गरी पि.एल.एम.बि.आइ.एस. (PLMBIS) मा प्रविष्टि गरी आयोग र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयमा पठाउनुपर्ने हुन्छ ।

४.४.८ बजेट तथा कार्यक्रम माथि छलफल

विभिन्न निकाय/मन्त्रालयहरूबाट प्रस्तावित आयोजना/कार्यक्रमको बजेट र वार्षिक विकास कार्यक्रम माथी आयोग, सम्बन्धित मन्त्रालय र आर्थिक मामिला मन्त्रालय बीच जेठ २० गते भीत्र वजेट छलफल गर्नुपर्ने हुन्छ । यसरी छलफल गर्दा नेपालको संविधान (मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति र सम्बन्धित प्रदेशको कार्यक्षेत्र/क्षेत्राधिकार), राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, राष्ट्रिय आवधिक योजना, प्रदेशको आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य, योजना तर्जुमा दिग्दर्शनको पालना स्थिति, सम्बन्धित प्रदेशको आवश्यकता, समस्या र सम्भावना र परियोजना बैंकबाट छनौट गरिएका आयोजनाको प्राथमिकीकरणलाई आधार बनाउनु पर्ने हुन्छ । पुर्जीगत तर्फका कार्यक्रमको छलफल आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले संयुक्त रूपमा गर्नेछ भने चालु तर्फका कार्यक्रमको छलफल आर्थिक मामिला मन्त्रालयले गर्नेछ ।

४.४.९ बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृति

आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले योजना तर्जुमाको विश्लेषण, प्राथमिकीकरण, सुचिकृत र छनौटका माथी उल्लेखित आधारहरूको पलाना भए नभएको विश्लेषण गरी सिफारिस साथ योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रिया सम्पन्न गर्नुपर्नेछ । यसरी छनौट भएका योजना तथा कार्यक्रमको वार्षिक विकास कार्यक्रमको दस्तावेज तयार गरी आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले प्रदेश मन्त्रीपरिषद् समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ । वार्षिक विकास कार्यक्रमको ढाँचा समान्यतया अनुसूची १४ मा समावेश भए अनुरूप हुनु पर्नेछ ।

४.४.१० प्रदेश सभामा बजेट तथा कार्यक्रम पेश

वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम, वार्षिक विकास कार्यक्रम र आयोगबाट तयार गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रदेश मन्त्रिपरिषदले स्वीकृत गरे पश्चात छपाई गरी आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रीबाट वार्षिक बजेटका साथै मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रदेश सभामा असार १ गते भित्र पेश गर्नु पर्ने हुन्छ। प्रदेश सभाले स्वीकृत गरेको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गर्नु पर्ने छ। प्रदेश आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयको वेबसाईटमा समेत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ। यसको एक/एक प्रती प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालय पठाउनु पर्नेछ।

४.५ कार्यान्वयन कार्ययोजना

वार्षिक विकास कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न यसको कार्यान्वयन योजना बनाउन आवश्यक छ। कार्यान्वयन योजनामा आवधिक योजनाको उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक कार्यान्वयन विधि, कार्यान्वयन कार्यतालिका र जिम्मेवारी तालिका समेटिएको हुन्छ। वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेटको सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालय/निकायले प्रत्येक आयोजना र कार्यक्रमको कार्यान्वयन कार्ययोजना तयार गर्नु पर्ने हुन्छ। विकास आयोजनाको कार्यान्वयन गर्ने क्रियाकलापको विस्तृत विवरण र त्यसको बजेटको विभाजन गर्नु आवश्यक हुन्छ।

- (क) प्रदेश सभाले पारित गरेको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले साउन १ गते सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालय/निकायहरूलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्नु पर्ने हुन्छ।
- (ख) विषयगत मन्त्रालय/निकायले अख्तियारी प्राप्त भएको ७ दिनभित्र आफ्नो विभाग/महाशाखा/शाखा/इकाइलाई लिखित रूपमा बजेट कार्यान्वयनको अख्तियारी दिनुपर्ने हुन्छ।
- (ग) बजेट कार्यान्वयनको अख्तियारी प्राप्त भएको मितिले ७ दिनभित्र विभाग/महाशाखा/शाखा र एकाइले कार्यक्रम कार्यान्वयनको कार्यतालिका सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायमा पेश गर्नुपर्ने हुन्छ।
- (घ) विभाग/महाशाखा/शाखा/एकाइबाट पेश भएको कार्यान्वयन कार्ययोजनामा प्राविधिक क्षमता, आयोजनाको सम्बेदनशीलता, कार्यान्वयन प्राथमिकीकरण, नगद प्रवाहको अवस्था समेतको आधारमा कुनै संशोधन गर्नु पर्ने देखिएमा सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले सुझाव दिनु पर्ने हुन्छ। यसरी प्राप्त भएको सुझाव समेतको आधारमा सम्बन्धित निकायले कार्यान्वयन कार्ययोजनामा संशोधन गरी ५ दिन भित्र पुनः पेश गर्नुपर्ने हुन्छ।
- (ङ) सबै विभाग/महाशाखा/शाखा/इकाइबाट प्राप्त कार्ययोजनालाई सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले एकत्रित गरी मन्त्रालय/निकायगत एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना प्रदेश मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, आयोग र मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नुपर्ने हुन्छ।

४.५.१ वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन विधि

क. कार्यान्वयन विधि निर्धारण

आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पूर्वाधार सृजना गर्नुपर्ने तथा सरोकारवालाहरू बीच समन्वय एवम् साझेदारी गर्नुपर्ने भएकाले प्रदेशले आवधिक योजनामा उल्लेखित योजनाको सार्वजनिक निर्माण एवम् सेवा खरिद सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६, आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५ तथा आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ र प्रदेशले संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधिकार क्षेत्र भित्र रही निर्माण गरेका ऐन नियम अनुसार कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ । यसरी कार्यान्वयन विधि निर्धारण गर्दा ठेक्कापट्टा, उपभोक्ता समिति, अमानत, सेवा करार, संयुक्त व्यवस्थापन वा साझेदारी, गैरसरकारी संस्थामार्फत गर्ने सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधि भित्र रही आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन हुनुपूर्व निश्चित गर्नुपर्दछ । प्रदेशले आर्थिक वर्ष शुरु भएको एक महिना भित्र आफ्नो वार्षिक खरिद योजना र गुरुयोजना स्वीकृत गरी सो अनुरूप खरिद कार्यको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

ख. आयोजना कार्यान्वयन तालिका

आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले कुन काम कहिले शुरु गर्ने, कहिले सम्पन्न गर्ने समय, किटान गरिएको कार्यतालिका बनाइ कार्यान्वयन व्यवस्था गर्नु पर्दछ । आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बद्ध निकाय र व्यक्तिलाई तोकिएका कार्य जिम्मेवारी र क्रियाकलापप्रति जिम्मेवार बनाउन उपलब्धि परिणाम सूचकसहित कार्यसम्पादन करार गर्ने प्रणाली अपनाउनुपर्ने हुन्छ ।

तालिका: ४.१

आयोजना कार्यान्वयन तालिका

(नमूना)

आयोजना	उपलब्धि सूचक परिणाम तहको	बजेट	जिम्मेवार निकाय	प्रारम्भ गर्ने अवधि	सम्पन्न गर्नुपर्ने अवधि
आमा सुरक्षा कार्यक्रम	प्रति लाख जीवित जन्ममा मातृ मृत्युदर १०० मा झरेको हुनेछ	२०० लाख	सामाजिक विकास मन्त्रालय-स्वास्थ्य कार्यालय,	२०७६ भदौ	२०७७ असार

ग. अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था

आयोजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य प्राप्त भयो/भएन र आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आयोजनाका अपेक्षित लाभग्राही जनताले लक्ष्य बमोजिम फाइदा पायो पाएन भनेर गरिने अध्ययन

विश्लेषणलाई आयोजनाको मूल्यांकन भनिन्छ । कार्यान्वयन गरिएका योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजना के कति सान्दर्भिक, लाभदायी र प्रभावकारी छन् तथा के कस्ता उपलब्धि एवम् प्रभाव हासिल भएका छन् भन्ने कुराको आन्तरिक वा बाह्य मूल्याङ्कनकर्ताबाट उद्देश्यपूर्ण र व्यवस्थित तरिकाले लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो । सामान्यतया योजनाको मूल्यांकन तीन प्रकारको हुन्छ :

१. आयोजनाको कार्यान्वयन चरणमा गरिने आयोजनाको लेखाजोखा ।
२. आयोजनाको कार्यान्वयन समाप्ति पछि आयोजनाको लक्ष्य, उद्देश्य अनुरूप काम भए, नभएको लेखाजोखा गरिने आयोजनाको मूल्यांकन ।
३. आयोजना समाप्त पछि त्यसको संचालनको ५ वर्ष पछि गरिने प्रभाव मूल्यांकन ।

योजनाका उपलब्धि र प्रभाव तहका सूचकमा के कति परिमाणमा परिवर्तन आयो भन्ने जानकारी मूल्याङ्कनबाट हुन्छ । प्रदेशले आवश्यकता र आयोजना वा कार्यक्रमको प्रकृति अनुसार उल्लेखित दुवै तहमा तेश्रो पक्षबाट पनि मूल्याङ्कन गर्नु गराउनु पर्छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यका लागि प्रदेश नीति तथा योजना आयोगबाट तयार गरिएको प्रदेश अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनका प्रावधान अनुरूप गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अनुसूची १

पार्श्वचित्र (Profile) को ढाँचा

प्रदेशको पार्श्वचित्रमा समावेस हुने बिषयहरुको सुची

१ परिचय

- १.१ पृष्ठभूमी
- १.२ उद्देश्य
- १.३ अध्ययन विधि
- १.४ अध्ययन सीमा

२. प्रदेशको आधारभूत (भौगोलिक तथा भौतिक) चरित्र

- २.१ भौगोलिक अवस्थिति, सीमाना तथा राजनीतिक, प्रशासनिक विभाजन
- २.२ भू-उपयोग
- २.३ भू-क्षेत्र (टोपोग्राफी, भिरालोपना)
- २.४ माटोको बनावट र उर्वराशक्ति
- २.५ भू-क्षय संभावित क्षेत्र
- २.६ जलवायू
- २.७ जलश्रोत/वन जंगल तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत साधन

३. जनसंख्याको चरित्र

- ३.१ जनसंख्याको आकार (स्थानीय तह तथा जिल्लास्तरीय विवरण)
- ३.२ जनसंख्याको वृद्धिदर (गा.पा., न.पा. र जिल्ला छुट्टिने गरी)
- ३.३ जनसंख्याको विश्लेषण
- ३.४ जनसंख्याको बनावट

४. प्रदेशको आर्थिक स्थिति तथा रोजगारीको स्थिति

- ५.१ प्रदेशको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरूप
- ५.२ कृषि तथा सिंचाई क्षेत्र
- ५.३ प्रदेशको अर्थतन्त्रको विशिष्टीकरण
- ५.४ आर्थिक अन्तरसम्बन्ध

- ५.५ प्रदेशमा वैदेशिक लगानीको स्थिति
- ५.६ घरपरिवारको आयस्तर तथा गरिबीको स्थिति
- ५.७ श्रमशक्ति तथा रोजगारी स्थिति
- ५.८ उद्योग तथा खानी क्षेत्रको स्थिति
- ५.९ व्यापार, पर्यटन तथा सेवा क्षेत्रको स्थिति
- ५.१० आर्थिक विकासका अन्य क्षेत्रहरू

६. भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधारको स्थिति

- ६.१ सडक यातायात
- ६.२ अन्य यातायातका साधनको (हवाई यातायात, जल यातायात र रोप-वे, रेल)
- ६.३ सूचना प्रविधि तथा सञ्चार क्षेत्रको स्थिति
- ६.४ विद्युत तथा अन्य वैकल्पिक ऊर्जाको स्थिति
- ६.५ खानेपानी तथा सरसफाईको स्थिति
- ६.६ ढल निकास र फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन
- ६.७ नदी नियन्त्रण

७. सामाजिक क्षेत्रको स्थिति

- ७.१ शिक्षा
 - प्रदेशको शैक्षिक तथा साक्षरता स्थिति (न.पा./गा.पा. र जिल्ला छुट्टिने गरी)
 - शिक्षा सेवा तथा सुविधा, पूर्वाधारको अवस्था
 - मानव संसाधनको माग र आपूर्तिको स्थिति
 - बाल विकास
 - छात्र छात्राको अवस्था
 - विद्यालय भर्ना दर तथा परित्याग दर, (आधारभूत र माध्यामिक तह)
 - वैकल्पिक एवम् अनौपचारिक शिक्षा
 - उच्च शिक्षा, क्याम्पस, विश्वविद्यालय आदिको स्थिति
- ७.२ स्वास्थ्य
 - स्वास्थ्य सेवा सुविधाको स्थिति
 - स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था
 - स्वास्थ्य बिमाको स्थिति

- ७.३ खेलकूद तथा मनोरञ्जन
- ७.४ समाज कल्याण तथा सामाजिक सुरक्षा
- ७.५ नागरिक सुरक्षा सेवा
- ७.६ महिला तथा बालबालिकाको विकास स्थिति
- ७.७ पछाडि परेका उत्पिडित, दलित तथा जनजातिको स्थिति
- ७.८ अपाङ्गता भएकाको अवस्था
- ७.९ लैङ्गिक अल्पसंख्यकको स्थिति

८. वन, वातावरण तथा जलबायू परिवर्तनको स्थिति

- ८.१ वन क्षेत्रको स्थिति
- ८.२ वन संरक्षण तथा जैविक विविधता
- ८.३ वन उत्पादन तथा सामुदायिक सहभागिता
- ८.४ वन पैदावारको माग तथा आपूर्ति स्थिति
- ८.५ शहरी वातावरण स्थिति
- ८.६ ग्रामीण वातावरण स्थिति
- ८.७ जलाधारको अवस्था
- ८.८ बाढी, पहिरो, नदी कटान, हुँरी बतासबाट सम्भावित जोखिमको अवस्था

९. संस्थागत स्रोत तथा क्षमता

- ९.१ वित्तीय स्रोत तथा क्षमता विश्लेषण
- ९.२ आर्थिक स्रोत तथा आय
- ९.३ आर्थिक स्रोत परिचालन तथा आय स्थिति
- ९.४ जनसहभागिता परिचालन स्थिति तथा प्रक्षेपण
- ९.५ मानव अधिकार, सेवा प्रवाह र सुशासनको अवस्था
- ९.६ योजना तथा कार्यान्वयन क्षमता विश्लेषण
- ९.७ प्रदेशमा दिगो विकास लक्ष सूचकको अवस्था

अनुसूची २

आवधिक योजनाको आधार पत्र र मूल दस्तावेजको खाका

परिच्छेद १: परिचय

- १.१ पृष्ठभूमि
- १.२ प्रदेशको वस्तुस्थिति विवरण
- १.३ प्रदेशको विकासको समीक्षा

परिच्छेद २: प्रादेशिक योजना

- २.१ पृष्ठभूमि
- २.२ चुनौती तथा अवसर
- २.३ योजना खाका
 - २.३.१ प्रादेशिक सोच
 - २.३.२ प्रादेशिक लक्ष्य
 - २.३.३ प्रादेशिक उद्देश्य
 - २.३.४ परिमाणात्मक लक्ष्य
 - २.३.५ रणनीति
- २.४ समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य र खाका
 - २.४.१ आर्थिक वृद्धिदर
 - २.४.२ लगानीको आवश्यकता र स्रोत
 - २.४.३ सार्वजनिक स्रोत व्यवस्था
 - २.४.४ अन्तर सरकारी वित्त
 - २.४.५ स्रोत साधनको बाँडफाँट तथा परिचालनका आधार

परिच्छेद ३: समष्टिगत आर्थिक नीति

- ३.१ सार्वजनिक वित्त
 - ३.१.१ सार्वजनिक खर्च
 - ३.१.२ राजस्व
 - ३.१.३ वैदेशिक सहायता परिचालन
 - ३.१.४ सार्वजनिक ऋण
- ३.२ सार्वजनिक, निजी र सहकारी साझेदारी
- ३.३ वैदेशिक लगानी

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र

- ४.१ कृषि तथा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन
 - ४.१.१ कृषि विकास
 - ४.१.२ पशुपन्छी विकास
 - ४.१.३ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण
 - ४.१.४ सिंचाइ
 - ४.१.५ भूमि व्यवस्था
 - ४.१.६ जलस्रोत
 - ४.१.७ वन तथा वनस्पति सम्पदा
 - ४.१.८ खनिज सम्पदा
- ४.२ उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति र पर्यटन
 - ४.२.१ उद्योग
 - ४.२.२ वाणिज्य
 - ४.२.३ आपूर्ति
 - ४.२.४ पर्यटन

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

- ५.१ जनसंख्या तथा बसाइँसराइ
- ५.२ शिक्षा
- ५.३ स्वास्थ्य तथा पोषण
- ५.४ खानेपानी तथा सरसफाइ
- ५.५ युवा
- ५.६ महिला
- ५.७ बालबालिका तथा किशोरकिशोरी
- ५.८ ज्येष्ठ नागरिक
- ५.९ अपांगता भएका व्यक्ति
- ५.१० खेलकूद
- ५.११ सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

- ६.१ ऊर्जा
- ६.२ यातायात पूर्वाधार
- ६.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधार
- ६.४ प्रादेशिक तथा स्थानीय पूर्वाधार

- ६.७ ग्रामीण विकास
- ६.८ आवास तथा बस्ती विकास
- ६.९ पुनर्निर्माण

परिच्छेद ७: लोकतन्त्र र सुशासन

- ७.१ राष्ट्रिय एकता
- ७.२ सुरक्षा
- ७.३ शान्ति र सुव्यवस्था
- ७.४ नेतृत्व निर्माण
- ७.५ मानव अधिकार
- ७.६ न्याय प्रणाली
- ७.७ संघीय शासन प्रणाली
- ७.८ प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको सन्तुलित विकास
- ७.९ शासकीय सुधार र सुशासन
- ७.१० वितीय सुशासन
- ७.११ भ्रष्टाचार निवारण

परिच्छेद ८: अन्तरसम्बन्धित विषय

- ८.१ तथ्यांक प्रणाली
- ८.२ गरिबी निवारण
- ८.३ श्रम तथा रोजगारी
- ८.४ मानव संशाधन विकास
- ८.५ अनुसन्धान तथा विकास
- ८.६ उद्यमशीलता विकास
- ८.७ समानता
- ८.८ समावेशीकरण
- ८.९ सामाजिक सुधार
- ८.१० सामाजिक सांस्कृतिक विविधता
- ८.११ विपद् व्यवस्थापन
- ८.१२ वातावरण
- ८.१३ जलवायु परिवर्तन
- ८.१४ सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्था

परिच्छेद ९: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन

- ९.१ योजना तर्जुमा
- ९.२ आयोजना बैंक
- ९.३ संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था
- ९.४ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय
- ९.५ जोखिम व्यवस्थापन
- ९.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन

परिच्छेद १०: प्रादेशिक आवधिक योजनाको नतिजा खाका

- १०.१ पृष्ठभूमि
- १०.२ नतिजाखाकामा समावेश गरिएका विषयहरू
(विषयक्षेत्रगत आधारमा समावेश भएका विषयहरू उल्लेख गर्ने)
- १०.३ नतिजाखाकाको प्रयोग
(मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम)
- १०.४ नतिजा सूचक
(विषय क्षेत्रगत रूपमा विभाजन गरी विषयक्षेत्रगत नतिजाखाकाबाट समावेश गर्ने)

विषय क्षेत्रगत खाका

१. पृष्ठभूमि
२. प्रमुख समस्या
३. चुनौती तथा अवसर
४. क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति
 - ४.१ सोच
 - ४.२ लक्ष्य
 - ४.३ उद्देश्य
 - ४.४ रणनीति
 - ४.५ कार्यनीति
 - ४.६ प्रमुख कार्यक्रम (आधार पत्रमा समावेश गर्नु नपर्ने)
 - ४.७ अपेक्षित उपलब्धि
५. नतिजा खाका (आधार पत्रमा समावेश गर्नु नपर्ने)

क्र. सं.	प्रमुख नतिजा (Key Results)	एकाई	आधार वर्ष २०७५/७६ अनुमानित	आ.व.२०८०/८१ को लक्ष्य	सूचनाको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	अनुमान तथा जोखिम
----------	----------------------------	------	----------------------------	-----------------------	---------------	-----------------	------------------

	प्रभाव						
	असर						
	प्रतिफल						
	कार्यक्रम तथा आयोजना						

आवधिक योजनाको अवधारणा-पत्रको खाका

१. पृष्ठभूमि
२. योजनाको आवश्यकता र औचित्य
३. विद्यमान अवस्था
४. योजना खाका
 - ४.१ प्रादेशिक सोच
 - ४.२ प्रादेशिक लक्ष्य
 - ४.३ उद्देश्य
 - ४.४ प्रादेशिक रणनीति
५. विषयवस्तु
६. तर्जुमा विधि तथा प्रकृया
७. अपेक्षित नतिजा
८. जोखिम पक्ष तथा अनुमान
९. अनुसूचीहरू

अनुसूची १. प्रादेशिक आवधिक योजनाको विषय सूची

अनुसूची २. समय तालिका

क्र.स.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय/महाशाखा	सहयोगी	समय सीमा
१				
२				
३				
४				

अनुसूची ३

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा

परिच्छेद १ परिचय

- १.१ पृष्ठभूमि
- १.२ अवधारणा तथा उद्देश्य
- १.३ संस्थागत व्यवस्था
- १.४ तर्जुमा प्रक्रिया

परिच्छेद २ मध्यमकालीन खर्च संरचना

- २.१ पृष्ठभूमि
- २.२ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति
- २.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.४ बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपणको विवरण
- २.५ प्रमुख विषय क्षेत्रगत आधारमा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र

- ३.१ अर्थ
- ३.२ वन तथा वातावरण
- ३.३ उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति
- ३.४ पर्यटन
- ३.५ श्रम तथा रोजगारी

परिच्छेद ४: कृषि, सहकारी तथा भूमी व्यवस्था

- ४.१ कृषि
- ४.२ पशुपन्छी
- ४.३ भूमिव्यवस्था
- ४.४ सहकारी तथा गरिबी निवारण

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

- ४.१ शिक्षा
- ४.२ विज्ञान तथा प्रविधि
- ४.३ स्वास्थ्य
- ४.४ युवा तथा खेलकुद
- ४.५ महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण
- ४.६ खानेपानी तथा सरसफाई

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ उर्जा

५.२ सिंचाई तथा जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन

५.३ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात व्यवस्था

५.४ भवन, आवास तथा सहरी विकास

५.५ सूचना तथा सञ्चार

परिच्छेद ७: शासकीय तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र

६.१ प्रदेश संसद

६.२ प्रदेश मन्त्रिपरिषद्

६.३ आन्तरिक मामिला, शान्ति सुरक्षा, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

६.४ अर्थ-विविध

६.४ सार्वजनिक नीति तथा योजना तर्जुमा, अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन

अनुसूची ४

मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजमा समावेश हुने विषयवस्तु (विषय क्षेत्रगत मात्र)

१. पृष्ठभूमि

विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित प्रादेशिक सन्दर्भ, वर्तमान अवस्था, दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धमा विषय क्षेत्रगत व्यवस्था र विषय क्षेत्रगत नीति, रणनीति एवम् प्रदेश सरकारको क्षेत्रगत प्राथमिकता तथा प्रतिबद्धता समेटेर एक अनुच्छेदमा र बढीमा आधा पृष्ठसम्म लेख्न सकिने ।

२. समस्या तथा चुनौती

यस क्षेत्रका कार्यक्रम कार्यान्वयनमा विद्यमान प्रमुख समस्या दुई वाक्यमा नबढ्ने गरी एक अनुच्छेद तथा आगामी दिनमा सामना गर्नुपर्ने चुनौती समेत गरी एक अनुच्छेदमा लेख्न सकिने ।

३. सोच

प्रादेशिक योजना (हाल १४ औं योजना) मा उल्लेखित विषय क्षेत्रगत सोच लेख्ने, एक भन्दा बढी क्षेत्रको भएमा सबै क्षेत्रको सोच लेख्ने र कोष्ठमा क्षेत्र खुलाउँदा उपयुक्त हुने ।

४. उद्देश्य

प्रादेशिक योजनामा उल्लेखित विषय क्षेत्रगत उद्देश्य लेख्ने, एक भन्दा बढी क्षेत्रको भएमा सबै क्षेत्रको उद्देश्य लेख्ने र कोष्ठमा क्षेत्र खुलाउन उपयुक्त हुने । कुनै विषय क्षेत्रमा नयाँ उद्देश्य समावेश गरेमा सो पनि खुलाउन उपयुक्त हुने ।

५. रणनीति

प्रादेशिक योजनामा उल्लेखित विषय क्षेत्रगत रणनीति लेख्ने, एक भन्दा बढी क्षेत्रको भएमा सबै क्षेत्रको रणनीति लेख्ने र कोष्ठमा क्षेत्र खुलाउने । कुनै विषय क्षेत्रमा नयाँ रणनीति समावेश गरेमा सो पनि खुलाउन सकिने ।

६. विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य (दफा १७ (२)(ड, छ))

नेपाल सरकारको मध्यमकालीन खर्च संरचनाका विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित नतिजा सूचक उल्लेख गर्ने । आ.व. २०७६/७७ मा प्रदेश स्तरको विवरण भएमा सो विवरण उल्लेख गर्ने । आगामी ३ आ.व.को लक्ष्य निर्धारण गर्दा प्रादेशिक योजनालाई मूल आधार मानी प्रदेशस्तरमा हासिल गर्ने लक्ष्य उल्लेख गर्ने र सो विषय क्षेत्रसम्बन्धी प्रदेश सरकारको प्राथमिकता र प्रतिबद्धता एवम् सन् २०१९ र २०२२ मा दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आधार मान्न सकिने ।

विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाई	आ.व.२०७५/७६ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	आ.व.२०७६/७७ अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७६/७८	२०७८/७९	२०७९/८०
१	२	३	४	५	६	७

७. विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (दफा १७ (२)(घ))

अनुसूची १ र २ को आधारमा तयार गर्ने ।

विषयक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आ.व.	बजेट अनुमान				स्रोत		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुमान	वैदेशिक ऋण
२०७६/७७							
२०७७/७८							
२०७८/७९							

८. कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण (दफा १७ (२) (क), (ख), (ग))

उद्देश्य तथा पुष्टाई संक्षिप्तमा लेख्ने (जस्तै: गरिबी निवारण, क्षमता विकास) । कार्यक्रम वा आयोजनाको सुरु र समाप्त हुने मिति अनिवार्य रूपमा खुलाउने । सालबसाली प्रकृतिका कार्यक्रम भएमा ५ वर्षको अवधिलाई एक चरण मानी सो अनुसार उल्लेख गर्ने र आयोजना अवधिको कुल लागत उल्लेख गर्ने । साधारण प्रशासन तर्फ अवधि र लागत उल्लेख गर्नु नपर्ने । आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक उल्लेख गर्दा परिमाण खुलाउने तथा खुलाउन नसकिने प्रकृतिको भएमा गुणात्मक सूचक छोटो बुँदामा भएको हुने भनी उल्लेख गर्ने ।

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

ब.उ.शी.न.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु र समाप्ति)	लागत तथा पुष्ट्याई		आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
				लागत रु.लाखमा अर्ब	पुष्ट्याई	
१	२	३	५	६	७	८

९. जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आगामी तीन वर्षमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा आइपर्ने सम्भावित जोखिमको आँकलन तथा सम्बोधन सहित २ वाक्यमा बढीमा एक अनुच्छेद लेख्ने । पहिलो वाक्यमा उल्लेख प्रमुख अनुमान उल्लेख गर्ने । दोस्रो वाक्यमा उक्त कार्यहरू नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ उल्लेख गर्ने ।

१०. कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण, सांकेतिकरण तथा त्रिवर्षीय खर्च अनुमान (दफा १७ (२) (च))

अनुसूची १

कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण, सांकेतिकरण तथा त्रिवर्षीय खर्च अनुमान
(रकम रु.लाखमा)

क्र. सं.	बजेट उपशीर्षक	कार्यक्रम / आयोजना	आ.व. २०७६/७७ को विनियोजन				आ.व. २०७७/७८ को खर्च अनुमान				आ.व. २०७८/७९ को खर्च अनुमान				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	विशेष विकास लक्ष्य संकेत	गरिबी न्यूनीकरण संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

- प्रदेशको कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण सम्बन्धमा उल्लेख भए बमोजिम गर्ने ।
- त्रिवर्षीय खर्च अनुमान विषयगत मन्त्रालय वा निकायले उपलब्ध गराउने ।
- उक्त खर्च अनुमान गर्दा सूत्रमा उल्लेख गरिएको भएमा सोलाई आधार मान्ने ।
- आ.व. २०७६/७७ को बजेट अनुमान खर्च तथा स्रोत प्रदेश सभामा प्रस्तुत भएको बजेट रकम उल्लेख गर्ने । सो समेतको आधारमा पछिल्ला दुई वर्षको खर्चको प्रक्षेपण गर्ने ।
- खर्च प्रक्षेपण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पन्न हुने आयोजनाका लागि पर्याप्त रकमको व्यवस्था गर्ने तथा सो सम्पन्न हुने अवधिपछि रकम व्यवस्था गर्ने ।
- सशर्त अनुदान अन्तरगत संचालन हुने कार्यक्रमको प्रकृति हेरी बढ्दो वा घट्दो प्रवृत्तिमा प्रक्षेपण गर्ने ।
- साधारण खर्चको हकमा तलब बाहेकको खर्चमा मुद्रास्फितिलाई आधार मान्ने ।

- स्रोत समितिले आँकलन गरेको स्रोत भित्र रहेर मात्र कुल खर्च प्रक्षेपण गर्ने ।
- प्रक्षेपण गर्दा रकम बाँकी रहेमा नयाँ कार्यक्रम वा आयोजनाको लागि बाँकी रकम एकमुष्ट अनुमान गर्ने ।

११. त्रिवर्षीय खर्चको स्रोत प्रक्षेपण (दफा १७ (२) (ङ))

- अनुसूची १ मा उल्लेखित कार्यक्रमगत खर्चको स्रोतको विवरण उल्लेख गर्ने, वैदेशिक सहायता अनुमान गर्दा सम्झौता भइसकेको वा प्रतिबद्धताको क्रममा रहे सोको पुष्ट्याई सहित तयार गर्ने ।
- नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा वैदेशिक सहायताको रकम यदृकिन भएपछि मात्र बाँकी रकम प्रदेश सरकारबाट व्यहोर्ने व्यवस्था गर्ने ।

१२. प्रति इकाई लागत अनुमान

अनुसूची २
प्रति एकाई लागत अनुमान

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	प्रतिफल	एकाई	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कैफियत
1		2	3	4	५

अनुसूची ५

आयोजना प्राथमिकताको क्षेत्र

१. गुणस्तरीय ग्रामीण तथा शहरी पूर्वाधार
२. कृषिको व्यवसायिकरण
३. विशिष्टकृत सेवा र मानव संसाधन
४. उद्योग
५. सम्पदामैत्री पर्यटन
६. सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकास

अनुसूची ६

आयोजना प्रस्ताव (Project Proposal) को ढाँचा

१. आयोजनाको परिचय

- आयोजनाको नाम:
- लक्ष्य:
- उद्देश्य:
- कार्यान्वयन अवधि:

सुरु (आ.व.)

समाप्ति (आ.व.)

- कार्यान्वयन हुने क्षेत्र

जिल्ला:-

गाउँपालिका/नगरपालिका:-

२. आयोजनाको कुल लागत

- विकास तथा निर्माण लागत:
- संचालन लागत:
- अन्य लागत:

३. वित्तीय स्रोत:

४. अपेक्षित प्रतिफल:

५. आयोजनाका प्रमुख क्रियाकलाप:

६. आयोजनाको वित्तीय र आर्थिक विश्लेषण:

७. आयोजना कार्यान्वयन तथा खर्च योजना:

८. आयोजना कार्यान्वयनमा आवश्यक जनशक्ति र प्रमुख निर्माण सामग्री:

९. आयोजना संचालन प्रस्ताव:

१०. संचालन प्रबन्ध:

- खर्च अनुमान (कम्तीमा ३ वर्षको)
- उपभोक्तालाई खर्च गर्ने भए नेपाल सरकारको सहयोग आवश्यक पर्ने वा नपर्ने
- सम्भावित आय आर्जन (कम्तीमा ३ वर्षको)

अनुसूचि ७

प्रदेश तहबाट सञ्चालन हुने आयोजनाहरू

१. शासकीय व्यवस्था एवम् सुशासन

- प्रादेशिक शासन प्रणाली र अन्तर स्थानीय तह समन्वय
- सुशासन प्रवर्द्धन तथा शासकीय सुधार
- प्रदेश अनुसन्धान व्युरो
- प्रादेशिक तथा स्थानीय आयोजनाहरूको नतिजा व्यवस्थापन

२. आर्थिक मामिला

- प्रादेशिक योजना तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन
- संघको सहमतिमा वैदेशिक अनुदान र सहयोग परिचालन
- स्थानीय तहमा वित्त हस्तान्तरण
- लघु व्रीमा (कृषि, पशु) तथा साना प्रकृतिका अनुदान

३. उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

- ग्रामीण उद्यम (लघु तथा घरेलु समेत) तथा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन
- बजार विकास र सोका लागि आवश्यक सीप विकास
- लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, नियमन, विकास र प्रवर्द्धन
- औद्योगिक ग्रामहरूको स्थापना र सञ्चालन
- व्यापार सूचना तथा निकासी प्रवर्द्धन
- उद्यमशीलता, व्यवसायिक सीप विकास र तालिम
- गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम
- स्थानीय तहमा उपभोग्य वस्तुको माग आपूर्ति विश्लेषण

४. उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ

- तराई मधेसमा २०० हेक्टर देखि १०,००० हेक्टरसम्म, पहाडी क्षेत्रमा ५० हेक्टर देखि ५००० हेक्टरसम्म र हिमाली क्षेत्रमा २५ देखि १०० हेक्टरसम्मका मझौला प्रकृतिका सिँचाइ आयोजनाको अध्ययन, अनुसन्धान, गुरुयोजना तयारी, निर्माण एवम् व्यवस्थापन
- एकभन्दा बढी स्थानीय तहसँग सम्बन्धित सिँचाइ आयोजनाहरूको निर्माण तथा समन्वय
- तराई मधेसमा २००० हेक्टर देखि १०००० हेक्टरसम्म, पहाडी क्षेत्रमा १०० हेक्टर देखि १००० हेक्टरसम्म र हिमाली क्षेत्रमा २० हेक्टर देखि १०० हेक्टरसम्म सिंचित क्षेत्र भएका सिँचाइ आयोजनाहरूको मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन
- नयाँ प्रविधिमा आधारित एकीकृत नदी तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी आयोजनाहरू,
- तराई-मधेस, पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने सिँचाइ तथा नदी नियन्त्रण
- १ मे.वा. भन्दा माथि २० मे.वा सम्मका (प्रदेश स्तरीय) जलविद्युत आयोजनाहरूको निर्माण तथा सञ्चालन
- १ मे.वा.भन्दा माथि १० मे.वा. सम्मका सौर्य उर्जा प्रणाली आयोजनाहरूको निर्माण तथा सञ्चालन,
- ११ के.भी. देखि ३३ के.भी. भन्दा साना प्रसारण लाइन निर्माण र व्यवस्थापन
- ग्रामीण तथा सामुदायिक विद्युतीकरण
- भूमिगत जल सिँचाइ अन्तरगत मेशिन ड्रिल ट्युबवेल सिँचाइ योजनाहरू निर्माण, मर्मत तथा व्यवस्थापन
- मझौला प्रकृतिका नदीहरू (महाभारत पहाड र चुरे पहाडबाट उद्गम भई बग्ने नदी) नियन्त्रण/व्यवस्थापन
- लम्बाइ १०० देखि २०० मिटरसम्म, फेदको चौडाइ ५० देखि १०० मिटर तथा कुल क्षेत्र ५००० देखि २०,००० वर्ग मिटर सम्मका पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन

५. कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

- संघीय प्रणाली बमोजिम प्रादेशिक कानून निर्माण
- कानुनी शिक्षा सचेतना,
- मेलमिलाप र मध्यस्तता,

६. कृषि तथा पशुपन्छी

- उत्पादन केन्द्रीत कृषि तथा पशुपन्छी फार्म/केन्द्रहरु
- उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने कार्यहरु
- कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण र बजारीकरण सम्बन्धी कार्यक्रम
- बीऊ आपूर्ति र नियमन

७. भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण

- मुक्त कर्मैया तथा हलिया लगायत गरिब लक्षित विशिष्टीकृत कार्यक्रम
- गुठी व्यवस्थापन
- दुई वा सो भन्दा बढी स्थानीय निकायमा कार्यक्षेत्र रहेका सहकारीको नियमन
- प्रदेशभित्रका सहकारीको क्षमता विकास

८. खानेपानी

- प्रदेशस्तरका आधारभूत खानेपानी उत्पादन, प्रशोधन र वितरण सम्बन्धी कार्यहरु
- तराई-मधेसमा १० देखि ३० हजार, पहाडी क्षेत्रमा २ देखि ५ हजार र हिमाली क्षेत्रमा ५ सय देखि १ हजार सम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी सेवा पुऱ्याउने आयोजना
- फोहोरमैला व्यवस्थापन र प्रशोधनका कार्यहरु
- एकभन्दा बढी स्थानीय तहलाई प्रभाव पार्ने आयोजनाहरु

९. आन्तरिक मामिला

- प्रदेश शान्ति सुरक्षा, प्रदेश प्रहरी प्रशासन तथा सामुदायिक प्रहरी
- मानव बेचबिखन र लागू औषध कारोबार सम्बन्धी सूचना संकलन, विश्लेषण तथा प्रवाह र नियन्त्रण तथा सचेतना
- कारागार व्यवस्थापन

- प्रदेश लोकमार्ग र स्थानीय मार्गमा ट्राफिक व्यवस्थापन
- स्थानीय प्रशासन
- संघ, संस्था दर्ता, अभिलेखीकरण र नियमन
- विपद् व्यवस्थापन

१०.भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात

- नेपालको संविधानको अनुसूची (६) मा उल्लेख भएको प्रदेशको क्षेत्राधिकार मा रहेको प्रादेशिक लोकमार्गको विकास तथा विस्तार
- साविकका स्थानीय पूर्वाधार तथा कृषि सडक विभागबाट भइरहेको सम्पूर्ण कार्यहरू संरचना सहित
- प्रादेशिक राजधानीलाई स्थानीय तहको मुख्य प्रशासनिक केन्द्रसँग जोड्ने मुल सडकहरू
- प्रादेशिक लोकमार्गमा पर्ने पुलहरू
- झोलुङ्गे पुल
- प्रादेशिक लोकमार्गको यातायात तथा सडक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यहरू

११.महिला, बालबालिका तथा जेष्ठनागरिक

- प्रदेशस्तरका महिला विकास कार्यक्रमहरू
- महिला सचेतना तथा विकास सम्बन्धि तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम
- प्रदेशस्तरका वृद्धाश्रम र बालग्राम व्यवस्थापन तथा अनुगमन

१२.युवा तथा खेलकुद

- युवा वैज्ञानिक प्रोत्साहन,
- युवासम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, योजना, कार्यान्वयन तथा नियमन
- राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक परिचालन
- स्काउट सम्बन्धी कार्यहरू
- प्रदेशस्तरमा खेलकुद विकास तथा प्रादेशिक पूर्वाधारहरूको विकास, निर्माण र स्तरोन्नति,
- प्रादेशिक खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना तथा सहभागिता,

१३.वन तथा वातावरण

- एक भन्दा बढी स्थानीय तहमा फैलिएको सामुदायिक र कबुलियती वनको व्यवस्थापन

- जडिबुटी विकास, उत्पादन, बजारीकरण र प्रवर्द्धन,
- भू तथा जलाधार संरक्षण,
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु र जैविक विविधता सम्बन्धी प्रादेशिक सङ्ग्रहालय व्यवस्थापन
- प्रदेश स्तरीय चिडियाखाना व्यवस्थापन
- प्रदूषण तथा वातावरण सम्बन्धी तालिम
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु,
- बिरुवा उत्पादन तथा वृक्षारोपण
- हरित उद्यम स्थापना तथा संचालन काष्ठ, गैर काष्ठ र पर्या पर्यटन
- डढेलो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन
- प्रकृतिमा आधारित पर्यटनका प्रदेश स्तरीय आयोजनाहरु
- वन तथा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण
- वन्यजन्तु पालन
- कृषि वन
- सडक तथा नहर किनारा वृक्षारोपण र व्यवस्थापन

१४. शिक्षा ,विज्ञान तथा प्रविधि

- विद्यालय तहका शिक्षकहरुको तालिम सम्बन्धी कार्य
- माध्यामिक तह कक्षा १० को एस इ इ परीक्षा संचालन
- अपांगता भएका बालबालिकाहरुका लागि विशेष आवासिय विद्यालयहरु संचालन
- व्यवसायिक शिक्षा तथा प्राविधिक तालिम
- पोलिटेक्निक संचालन
- विज्ञान संग्राहलय र अनुसन्धान केन्द्रहरु
- सामुदायिक पुस्तकालयहरुको संचालन
- शिक्षक सेवा आयोगबाट प्रत्यायोजित कार्यहरु
- नमुना विद्यालय विकास
- प्रदेश स्तरीय शैक्षिक तथ्यांक विकास

१५.श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा

- सीप विकाससम्बन्धी क्षमता विकास/तालिम र रोजगार प्रवर्द्धन
- आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन

१६.सहरी विकास

- प्रदेशभित्रको सहरी विकास योजना तर्जुमा, सहरी पूर्वाधार निर्माण, संचालन, मर्मत संभार
- प्रदेश अन्तर्गतका आवास तथा भवन सम्बन्धी योजनाहरूको कार्यान्वयन र मार्गनिर्देशन
- प्रादेशिक राजधानी र अन्तर स्थानीय सहरको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा संयोजन
- लक्षित आवास कार्यक्रमको नीति, योजना र कार्यान्वयन
- एकिकृत बस्ती विकास
- प्रदेश तहका सरकारी भवन निर्माण तथा मर्मत संभार
- आधुनिक, बहुउपयोगी सम्मेलन केन्द्रहरूको निर्माण, संचालन र मर्मत संभार

१७.संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्यान

- प्रदेश स्तरका पर्यटन पुर्वाधार
- भाषा, लिपी, संस्कृति, ललितकला र धार्मिक सम्पदा संरक्षण
- प्रदेश संग्रहालय
- संस्कृति तथा पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरू

१८.संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

- स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास र प्रदेश स्तरका पूर्वाधार निर्माण
- प्रदेश तथा स्थानीय मामिला प्रशिक्षण
- प्रदेश तथा स्थानीय निजामती सेवा र अन्य प्रादेशिक सरकारी सेवाका कर्मचारीहरूको क्षमता विकास, प्रशिक्षण तथा कल्याण

१९.सञ्चार तथा सुचना प्रविधि

- १०० देखि १००० वाटसम्मको एफ.एम.रेडियो र केबुल टेलिभिजनको फ्रिक्वेन्सी प्राप्ति पश्चातको संचालन अनुमति, नवीकरण र नियमन
- प्रदेश स्तरमा तारयुक्त र ताररहित ब्रोडब्याण्ड पूर्वाधारको विकास, व्यवस्थापन र नियमन

- प्रदेश भित्र संचार ग्राम संचालन, व्यवस्थापन र नियमन
- प्रदेश स्तरका सूचना प्रविधि पार्कको योजना, निर्माण, व्यवस्थापन र नियमन

२०.स्वास्थ्य तथा जनसंख्या

- साविकमा रहेको क्षेत्रीय, उपक्षेत्रीय तथा अंचल अस्पताल र आयुर्वेद चिकित्सालय
- खोप, औषधी, उपकरणको संचालन
- स्थानीय तहहरूबीच स्वास्थ्य सेवाको समन्वय
- प्रादेशिक स्तरको जनसांख्यिक सूचना व्यवस्थापन, क्षमता विकास तथा अध्ययन

२१.योजना तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन

- प्रादेशिक योजना तर्जुमा, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुशिक्षण
- प्रदेश मध्यकालीन खर्च संरचना
- दिगो विकास लक्ष्यको प्रदेश तहमा आन्तरिकीकरण, कार्यान्वयन तथा समन्वय
- सार्वजनिक निजी साझेदारी सम्बन्धी प्रादेशिक योजना तथा कार्यान्वयन
- प्रादेशिक तथ्यांक र अभिलेख सम्बन्धि योजना, संकलन तथा व्यवस्थापन
उल्लिखित बाहेक संघीय कानूनबाट थप भएका अन्य कामसँग सम्बन्धित योजनाहरू

अनुसूची ८
जिल्ला स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी प्रतिवेदन ढाँचा (अनुसूचि १० का सुचकका आधारमा भनें)

जिल्ला:
आयोजनाको क्षेत्र:

सम्बन्धित मन्त्रालय:

आयोजना तथा कार्यक्रमको नाम	आयोजनाको अनुमति प्राप्त र हजारमा	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
		तीव्र, दिगो र योजनासमूहको आवधिक बृद्धिमा योगदान पुर्‍याउने	प्रदेशिक प्राथमिकता वा तल्लोस्तरीय विकास क्षेत्रमा योगदान पुर्‍याउने	दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्रतिव्यक्तिमा योगदान पुर्‍याउने	सहभागिताको अवस्था	समावेशीकरणमा योगदान	आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुने लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य	क्षेत्रगत आधार अंक	कुल प्राप्त/क = (प्राप्त/क X १००) भारको जोड / ३	प्राथमिकता क्रम	रणनीतिक स्तम्भ	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	गतिशील संकेत	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत	वैकल्पिक
भार (%)	१५	१०	१०	१०	१०	१० (क+ख)	१५	३० (क+ख)								
	पूर्ण	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
						क	ख	ग	घ	ङ						
Xyz	२	१	२	३	३	३	२	२	२.५	P1						
Cba	३	३	०	३	२	१	३	१	२	P2						
Abc																

नोट :

- सबै आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्राथमिकता क्रम निर्धारण गर्नु पर्ने छ ।
- प्राथमिकता क्रम निर्धारण गर्दा महल ८ मा प्राप्त गरेको कुल प्राप्तिहरूलाई आधार मान्नु पर्ने छ ।
- महल ९ मा आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकतालाई १ वा २ गरि प्रस्तुत गर्नु पर्ने छ ।
- महल १० मा रणनीति संकेत दिदा चालू आवधिक योजनाको रणनीतिलाई आधार मान्नु पर्ने छ ।
- महल ११ मा दिगो विकास लक्ष्य संकेत दिदा १ देखि १७ सम्म दिनुपर्नेछ ।
- महल १२ मा गतिशील निवारणमा प्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनेलाई १ र अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनेलाई २ दिनुपर्नेछ ।
- महल १३ मा लैङ्गिक संकेत दिदा लैङ्गिक समानतामा प्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनेलाई १, अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनेलाई २ र तटस्थलाई ३ दिनुपर्नेछ ।
- महल १४ मा जलवायु संकेत दिदा अत्यन्त सान्दर्भिकलाई १, सान्दर्भिकलाई २ र तटस्थलाई ३ दिनुपर्नेछ ।
- भारको आधारमा अङ्क गणना गर्ने कठिन भए प्रतिफलको आधारमा पनि गर्न सकिनेछ । ३,१,० भनेको क्रमश १००,१६,६,३३,३, प्रतिशत हो ।

अनुसूची ९

दिगो विकास लक्ष्यको संक्षिप्त विवरण

दिगो विकास लक्ष्य नं.	दिगो विकास लक्ष्य
१.	सबै प्रकारका गरिबीलाई सबै ठाउँबाट अन्त्य गर्ने ।
२.	भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने ।
३.	स्वास्थ्य जीवन सुनिश्चित गर्ने र सबै उमेर समूहका सबै मानिसको कल्याण प्रवर्द्धन गर्ने ।
४.	सबैका लागि समावेशी तथा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
५.	लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने र सबै महिला तथा किशोरीहरूको सशक्तीकरण गर्ने ।
६.	सबैका लागि खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
७.	सबैका लागि खर्चले धान्नसक्ने, भरपर्दो, दिगो तथा आधुनिक ऊर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
८.	सबैका लागि समावेशी तथा दिगो आर्थिक वृद्धि, रोजगारी तथा मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गर्ने ।
९.	बलियो पूर्वाधार निर्माण गर्ने, औद्योगिकीकरणलाई दिगो बनाउने तथा नवीन खोजलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
१०.	देश भित्रै र देशहरूमाझ रहेको असमानतालाई न्यून गर्ने ।
११.	शहरहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, सबल र दिगो बनाउने ।
१२.	दिगो उपभोग र उत्पादनको ढाँचा सुनिश्चित गर्ने ।
१३.	जलवायु परिवर्तन तथा यसका प्रभाव विरुद्ध लड्न तत्काल कार्य थाल्ने ।
१४.	दिगो विकासको निम्ति महासागर, समुन्द्र र सामुन्द्रिक स्रोतहरू संरक्षण गर्ने र दिगो रूपमा प्रयोग गर्ने ।
१५.	वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमीकरण विरुद्ध लड्ने, भूक्षयीकरण रोकेर त्यस्तो प्रक्रियालाई उल्ट्याउने तथा जैविक विविधताको क्षतिलाई रोक्ने ।
१६.	न्यायपूर्ण, शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
१७.	दिगो विकासका लागि विश्वव्यापी साझेदारीलाई पुनर्जीवन दिने ।

नोट: सूचक नं १४ नेपालको हकमा लागू हुनेछैन ।

अनुसूची १०

आयोजना प्राथमिकीकरणका आधार

१. विकास आयोजना/कार्यक्रमलाई प्राथमिकीकरण गर्नको लागि समग्र विषयगत क्षेत्रलाई ५ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ।

योजनाको प्राथमिकीकरण गर्दा योजना उपयोग गर्ने जनसंख्या, जग्गा प्राप्तिको अवस्था, समावेशीकरणलाई टेवा पुग्ने नपुग्ने अवस्था, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भए नभएको अवस्था, जनसहभागिताको अवस्था, वातावरणिय प्रभावको अवस्था, मानव विकास सुचकाङ्कको अवस्था र मौलिक हकसंग सम्बन्धित विषयको विश्लेषण गरी गर्नु पर्नेछ।

(१) आर्थिक, (२) कृषि, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था, (३) सामाजिक, (४) पूर्वाधार, (५) सुशासन तथा अन्य

२. विकास आयोजना/कार्यक्रमलाई प्राथमिकीकरण गर्नको लागि ६ वटा सामान्य आधार र २ वटा क्षेत्रगत आधारहरू तय गरी सामान्य आधारलाई कुल ७० अंक र क्षेत्रगत आधारलाई कुल ३० अंक राखिएको छ।

३. कार्यक्रमलाई P₁ र P₂ गरी २ वटा प्राथमिकताक्रममा वर्गीकरण गरिएको छः

४. साधारण बजेटलाई ५ आधारमा P₁ र P₂ गरी २ वटा प्राथमिकीकरणमा वर्गीकरण गरिएको छ।

विकास कार्यक्रमको अंक प्रदान

क्र.स.	योगदान	अंक	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा - अति उत्तम	३	१००
२	अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा - उत्तम	२	६६.६
३	कम वा सामान्य योगदान गरेमा - सामान्य	१	३३.३
४	योगदान नपुऱ्याएमा - न्युन	०	०

विकास कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण

क्र.स.	कूल प्राप्ति	प्राथमिकता क्रम
१	७५ वा सो भन्दा बढी अंक भएमा	पहिलो (P ₁)
२	७५ भन्दा कम अंक भएमा	दोस्रो (P ₂)

सामान्य आधार (७० अंक)

१. तीव्र, दिगो र रोजगारमुलक आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुर्याउने: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने -प्रादेशिक उत्पादन -प्रादेशिक आय वृद्धि	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

२. प्रादेशिक प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुर्याउने: (१० अंक)

क	प्रदेशको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभ भएका प्रमुख दुई क्षेत्रको उत्पादन वा आय वृद्धिमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

३. दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तमा योगदान पुर्याउने: (१० अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य १ (SDG 1) (सबै प्रकारका गरिबीको अन्त्य) - दिगो विकास लक्ष्य ८ (SDG 8) (पुर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी प्राप्ति वा वृद्धि)	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

४. सहभागिताको अवस्था: (१० अंक)

क	निम्न क्षेत्र वा संस्थाहरु मध्ये कुनै एकोको सहभागिता रहने - नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, गैरसरकारी संस्था, उपभोक्ता समूह वा सेवाग्राही, वा - स्थानीय सरकार, वा - निजी क्षेत्र	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

५. समावेशीकरणमा योगदान (१० अंक)

क. क्षेत्रीय समावेशीकरणमा योगदान: (५ अंक)

क	मानव विकास सूचकाङ्कमा तलदेखि ३० औं स्थानसम्मका स्थानीय तहमा सञ्चालित हुने आयोजना	अति उत्तम
ख	मानव विकास सूचकाङ्कमा तलको ३१ औं देखि ६० औं स्थानसम्मका स्थानीय तहमा सञ्चालित हुने आयोजना	उत्तम
ग	मानव विकास सूचकाङ्कमा तलको ६१औं देखि ९० औं स्थानसम्मका स्थानीय तहमा सञ्चालित हुने आयोजना	सामान्य
घ	मानव विकास सूचकाङ्कमा तलको ९१औं स्थान देखि माथिका स्थानीय तहमा सञ्चालित हुने वा क्षेत्रीय सन्तुलनमा स्पष्ट योगदान नपुर्याउने योजना	न्यून

प्रदेश भित्र रहेका स्थानीय तहको मानव विकास सूचकाङ्क सूचि प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको website बाट हेर्न सकिनेछ ।

ख. सामाजिक समावेशीकरण र लैंगिक मूलप्रवाहीकरणमा योगदान: (५ अंक)

क	सामाजिक र लैंगिक मूलप्रवाहीकरण, समानता र सशक्तीकरण (SDG 5) लाई प्रत्यक्ष तथा उल्लेख्य रूपमा बढावा दिने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरुमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरुमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरुमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

६. आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य (१५ अंक)

क	चालु आयोजनाको लागि चालु आवको दोस्रो चौमासिक सम्ममा ७५ प्रतिशत भन्दा बढी भौतिक प्रगति रहेको र आगामी आवमा सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा नयाँ आयोजनाको लागि आयोजना कार्यान्वयनको लागि DPR / fisiblity अध्ययन भई जग्गा प्राप्ति भएको	अति उत्तम
ख	चालु आयोजनाको लागि चालु आवको दोस्रो चौमासिक सम्ममा ६० देखि ७५ प्रतिशत भौतिक प्रगति रहेको वा - आगामी दुई वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको, वा नयाँ आयोजनाको लागि - आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य अन्तिम चरणमा रहेको र जग्गा प्राप्तिमा समस्या नरहेको।	उत्तम
ग	चालु आयोजनाको लागि - चालु आवको दोस्रो चौमासिकसम्ममा भौतिक प्रगति ४५ देखि ६० प्रतिशतसम्म रहेको, वा - आगामी तीन वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको, वा नयाँ आयोजनाको लागि - आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य भैरहेको।	सामान्य
घ	चालु आयोजनाको लागि - चालु आवको दोस्रो चौमासिकसम्मको भौतिक प्रगति ४५ प्रतिशत भन्दा न्यून रहेको वा - आगामी चार वर्षसम्ममा पनि आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चितता नरहेको, वा नयाँ आयोजनाको लागि - आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य नभएको।	न्यून

क्र.सं.	प्रमुख क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू
१	आर्थिक क्षेत्र	अर्थ, उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति, वन तथा वातावरण, पर्यटन, श्रम तथा रोजगार
२	कृषि, सहकारी तथा भूमी व्यवस्था	कृषि विकास, पशुपन्छी, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था
३	पूर्वाधार	सडक तथा अन्य यातायात, सहरी विकास, सिँचाई, सूचना तथा सञ्चार, उर्जा र प्रादेशिक पूर्वाधार विकास
४	सामाजिक क्षेत्र	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि, स्वास्थ्य तथा पोषण, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, खानेपानी तथा सरसफाई र संस्कृति
५	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	माथि उल्लेखित वर्गीकरणमा नपरेका अन्य सम्पूर्ण क्षेत्रहरू जस्तै: जनसंख्या, सेवा प्रवाह, समन्वय, आन्तरिक मामिला तथा न्याय, योजना तथा तथ्याङ्क र विपद व्यवस्थापन

क्षेत्रगत आधार

प्रमुख क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरू

क्षेत्रगत आधार अंक-३०

(अ) आर्थिक क्षेत्र

(अर्थ, वन तथा वातावरण उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति, पर्यटन र श्रम)

क. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

ख. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो समावेशी औद्योगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्ने, वा - दिगो विकास लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्ने, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयीकरणको रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा - राजस्व वृद्धि र खर्च व्यवस्थापन गर्ने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

(आ) कृषि, सहकारी तथा भूमी व्यवस्था

(कृषि विकास, पशुपन्छी, सहकारी तथा भूमि व्यवस्था)

क. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

ख. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिसमा योगदान: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य २ (SDG 9)को दिगो समावेशी औद्योगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयीकरणको रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

इ) सामाजिक क्षेत्र

(शिक्षा, विज्ञान, तथा प्रविधि, स्वास्थ्य तथा पोषण, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति)

क. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिसमा योगदान: (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिसमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिसमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिसमा सामान्य वा कम योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिसमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

ख. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य ३ (SDG 3) को स्वस्थ जीवन प्राप्तिमा लागि बाल मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न, वा - मातृ मृत्युदर न्यूनीकरण वा मलेरिया, क्षयरोग, HIV/AIDS नियन्त्रण गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ४ (SDG 4) को सबैको लागि समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्ति गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ५ (SDG 5) को लैंगिक समानता र महिला तथा किशोरीहरूको सशक्तीकरणमा योगदान पुर्याउने, - प्राथमिकत एवम् माध्यमिक तहमा छात्रा: छात्रको अनुपात वृद्धि गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ६ (SDG 6) को खानेपानी र सरसफाई सेवाको उपलब्धताको दिगो सुनिश्चितता गर्न, वा - संस्कृति प्रवर्द्धन गर्न,	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

(ई) पूर्वाधार क्षेत्र

(ऊर्जा, सिंचाई, सडक तथा अन्य यातायात, सहरी विकास, सूचना तथा सञ्चार तथा प्रादेशिक पूर्वाधार विकास)

क. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

ख. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य ७ ((SDG 7)) को दिगो र आधुनिक उर्जा सुनिश्चित गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो यातायात विकास गर्न, वा नवीन खोज गर्न र प्रविधि प्राप्ति गर्न - दिगो विकास लक्ष्य ११ (SDG 11) को सुरक्षित, सवल, समावेशी र दिगो सहर विकास गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

(उ) सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र

(जनसंख्या, विपद् व्यवस्थापन, आन्तरिक मामिला तथा न्याय, शान्ति, योजना, तथा तथ्यांक)

क. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

ख. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान: (१५ अंक)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने - दिगो विकास लक्ष्य १० (SDG 10) को असमानता हटाउने, - सुशासन अभिवृद्धि गर्न, वा - दिगो विकास लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, - दिगो विकास लक्ष्य १६ (SDG 16) को शान्ति सुरक्षा अभिवृद्धि गर्न, वा - न्यायमा सबैलाई पहुँच बढाउन, वा - जनसंख्या व्यवस्थापन गर्न, वा - विपद व्यवस्थापन गर्न, वा - योजना तथा तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार र सुदृढीकरण गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुर्याउने	उत्तम
ग	माथिका सबै विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुर्याउने	सामान्य
घ	माथिका सबै विषयहरूमा योगदान नपुर्याउने	न्यून

साधारण बजेटको प्राथमिकीकरण

क्र.सं.	आधार	अंक
१	जनतालाई प्रत्यक्ष सेवा गर्न सहयोग गर्ने	५
२	सुशासन कायम गर्न योगदान पुर्याउने	५
३	राजस्व वृद्धि गर्न सहयोगी कार्यहरू	५
४	विकास कार्यमा योगदान पुर्याउने	५
५	मानव संसाधन विकास, वातावरण संरक्षण र क्षेत्रीय सन्तुलनमा योगदान पुर्याउने	५
	जम्मा	२५

साधारण बजेटको भार प्रदान गर्ने तरिका

क्र.सं.	योगदान	अंक	प्रतिशतमा
१	अति उच्च सहयोग पुग्ने	५	१००
२	उच्च सहयोग पुग्ने	३.५	७०
३	सामान्य सहयोग पुग्ने	२	४०
४	सहयोग नपुग्ने	०	०

क्र.सं.	कुल प्राप्ति	प्राथमिकताक्रम
१	१७.५ वा सो भन्दा बढी अंक प्राप्त भएमा	पहिलो (P1)
२	१७.५ अंक भन्दा कम अंक प्राप्त भएमा	दोस्रो (P2)

अनुसूची ११

परियोजना बैंक (Project Bank)

१. पृष्ठभूमि

आवधिक योजना तर्जुमाले मात्र योजनामा उल्लेखित उद्देश्य एवम् लक्ष्यहरु प्राप्त हुदैनन्। यसका लागि गुणस्तरीय र कार्यान्वयनयोग्य आयोजना तर्जुमा, छनौट र प्रभावकारी कार्यान्वयन आवश्यक पर्दछ। विकास आयोजनाको चक्रका प्रमुख चरणहरु मध्ये आयोजना तर्जुमा (Project formulation) पहिलो प्रमुख चरण हो। यस चरणमा आयोजनाको पहिचान, पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन, विप्लेषण र छनौट आदि कार्य गरिन्छ। विशेष गरी आयोजनाको पहिचान, पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (Detailed Project Report) को आधारमा मात्र आयोजनाको सहि पहिचान र त्यसको प्राथमिकता निर्धारण गर्न सकिन्छ। प्राथमिकताका आधारमा छनौट गरिएका आयोजनाहरुका लागि आर्थिक स्रोत जुटाउन र आयोजनाकै प्रकृति र त्यसको स्वरूपले आयोजना कार्यान्वयनको प्रक्रियागत ढाँचा समेत सुनिश्चित गर्न सकिन्छ।

विकास आयोजनालाई प्रदेशको प्राथमिकता अनुरूप बनाउन र स्वामित्व अभिवृद्धि गर्न परियोजना बैंक (Project Bank) को अवधारणाले सहयोग पुर्याउछ। तदर्थवाद र कुनै तयारी बिना हँचुवाको भरमा आयोजना छनौट र कार्यान्वयन गर्दा आयोजना कार्यान्वयन चरणमा विभिन्न समस्या र जोखिम पहिचान हुन नसकि यस्ता आयोजनाले अपेक्षित प्रतिफल दिन सकिरहेको छैन। यी समस्या समाधान गरी बढी प्रतिफलमुखी वित्तीय र आर्थिक रूपमा सम्भाव्य (Financially and economically viable) आयोजना छनौट गरी गर्न परियोजना बैंक आवश्यक छ। यसै विषयलाई मध्यनजर गर्दै प्रदेश नीति तथा योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ को दफा ६(क) को उपदफा (४) मा लागत लाभ लगायतका विविध विश्लेषणका आधारमा आयोजना बैंक निर्माण गर्ने/गराउने प्रावधान रहेको छ।

२. उद्देश्य

- प्रतिफलमुखी वित्तीय र आर्थिक रूपमा सम्भाव्य (Financially and economically viable) आयोजना छनौट गर्नु ।
- आयोजनामा प्रादेशिक स्वामित्व (ownership) लाई अभिवृद्धि गर्नु ।
- योजना तर्जुमा विधिलाई पारदर्शी र मागमा आधारित बनाउन।

३. परियोजना बैङ्क निर्माण गर्दा गर्नु पर्ने कार्य

क. कार्यान्वयन चरणमा रहेका आयोजनाको हकमा

- आयोजना बैङ्क निर्माण गर्ने सम्बन्धमा विषय-क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट विवरण माग गर्ने, मन्त्रालयले सहभागितामुलक विधि अपनाएर आएका योजनाहरूको सम्भाव्यता, लाभ लागत अनुपात, समावेशीता, मानव विकास सुचकाङ्क अवस्था र दिगोपनाको विश्लेषण गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।
- प्राप्त भएका त्यस्ता आयोजनाका विवरण, अध्ययन प्रतिवेदनको चरण र अवस्था समेतलाई मध्यनजर गरि आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरी आयोजना अध्यावधिक गर्ने,
- आयोजनाको कार्यान्वयन तह समेतलाई विचार गरि आयोजनाहरूको बर्गीकरणको आधार समेत स्पष्ट हुने गरी आयोजना बैङ्कको व्यवस्थापन गर्ने, र
- यसरी प्रोजेक्ट बैङ्कमा समावेश गरिएका आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि प्रदेश नीति तथा योजना आयोग र आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयको पूर्वस्वीकृति अनिवार्य गर्ने ।

ख. नयाँ आयोजनाको हकमा

- विषय-क्षेत्रगत मन्त्रालय/निकायले आ-आफ्नो आवश्यकता अनुसार सहभागितामुलक विधिबाट आयोजनाको पहिचान गर्ने,
- पहिचान गरिएका आयोजनाको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने र आवश्यकता अनुसार विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने,
- आयोजनाको विश्लेषण गरी वित्तीय, आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय रूपमा सम्भाव्य आयोजनाको सूची (परियोजना बैङ्क) तयार गर्ने,
- सूचीमा परेका आयोजनालाई अनुसूची १० मा दिइएको आयोजना प्राथमिकीकरणका आधारमा प्राथमिकीकरण गर्ने,
- प्राथमिकीकरणमा परेका आयोजना मध्ये आयोजनाको प्राथमिकता क्रम, उपलब्ध स्रोत साधन र कार्यान्वयन क्षमता समेतलाई ध्यानमा राखी आयोजना कार्यान्वयनको लागि छनौट गरी बजेट विनियोजन गर्ने ।

अनुसूची १२

आयोजना विश्लेषण प्रक्रिया

१. आयोजनाको लगानी योग्यता र औचित्यता मापनको आधार
२. आयोजना छनौट (स्वीकृत वा अस्वीकृत गर्ने औजार
३. विधि
 - आर्थिक औचित्यता
 - लागत लाभ विश्लेषण
 - लागत प्रभावकारिता

आर्थिक विश्लेषण

१. आयोजनाको उद्देश्य र आर्थिक औचित्यता
२. आर्थिक लागत विश्लेषण
३. लाभ मापन सकिने आयोजना
 - लागत लाभ विश्लेषण
४. लाभ मापन गर्न नसकिने आयोजना
 - लागत प्रभावकारिता विश्लेषण (न्यूनतम लागत)
५. निष्कर्ष र सुझाव

लागत लाभ विश्लेषण

१. आयोजन हुँदा र नहुँदाको अवस्था
२. विश्लेषण विधि
३. आर्थिक खुद वर्तमान मूल्य (Economic Net Present Value)
४. आर्थिक आन्तरिक प्रतिफल दर (Economic Internal Rate of Return)
५. लागत लाभ अनुपात (Cost Benefit Ratio)
६. सम्बेदनशीलता विश्लेषण (Sensitivity Analysis)
७. वितरणात्मक विश्लेषण (Distributive Analysis)

वित्तीय विश्लेषण

१. आयोजनाको पुँजीगत लगानी, संचालन र वित्तीय लागत अनुमान
२. राजस्व सिर्जना गर्ने आयोजना
 - राजस्व अनुमान
 - लागत लाभ विश्लेषण
३. राजस्व सिर्जना नगर्ने आयोजना
 - वित्तीय दिगोपना विश्लेषण
४. निष्कर्ष र सुझाव

अनुसूची १३

विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (Detailed Project Report) को ढाँचा

१. क्षेत्रगत विश्लेषण
२. आयोजनाको परिचय
३. आयोजनाको विस्तृत अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण
४. विस्तृत इन्जिनियरिङ. डिजाइन
५. विस्तृत लागत अनुमान
६. आर्थिक र वित्तीय विश्लेषण
७. वातावरणीय र सामाजिक विश्लेषण
८. विस्तृत वित्तीय योजना
९. विस्तृत कार्य योजना
१०. विस्तृत खरिद योजना
११. विस्तृत कार्यान्वयन योजना
१२. संचालन तथा मर्मत ढाँचा
१३. जोखिम व्यवस्थापन योजना

अनुसूची १४

वार्षिक विकास कार्यक्रमको ढाँचा

मन्त्रालय/आयोग/सचिवालय:

क्षेत्र/उपक्षेत्र:

क. पृष्ठभूमि (विकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धमा)

ख. चालु आवधिक योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्य:

ग. चालु आवधिक योजनाको विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरू:

घ. नतिजा सूचकहरू:

क्र.स.	प्रतिफल सूचक	ईकाइ	विगतका वर्षको प्रगति	आधार वर्ष २०७६/७७ को अनुमानित स्थिति	आ.व. २०७७/७८ को लक्ष्य

ड वार्षिक विकास कार्यक्रम

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना (ब.उ.शि.नं.)	क्षेत्रगत रणनीतिक स्तम्भ	सुरु तथा सम्पन्न वर्ष र कुल लागत अनुमान (रु. हजारमा)	प्रमुख प्रतिफलहरू	हाल सम्मको स्थिति	आ.व. २०७६/७७ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरू

च. बजेट

आ.व. २०७७/७८ को लागि यस क्षेत्र/मन्त्रालयको लागि चालुतर्फ रु..... करोड, पुँजीगततर्फ रु..... करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रु..... करोड गरी जम्मा रु..... करोड विनियोजन गरिएको छ ।

छ. आगामी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को खर्च तथा श्रोतको अनुमान (विकास कार्यक्रम मात्र)

क्र.स	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	२०७६/७७ को विनियोजन र स्रोत						रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	गरीबी न्यूनीकरण संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायू संकेत
			विनियोजन				स्रोत							
			कुल जम्मा	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान						

नोट: (क) आवधिक योजनको समष्टिगत रणनीतिको कुन स्तम्भलाई टेवा पुग्ने योजना हो सो खुलाउने ।

(ख) आयोजनाको प्राथमिकीकरण गर्दा P_1 र P_2 कुनमा पर्यो सो उल्लेख गर्ने ।

(ग) सो योजनाले दिगो विकासको १७ मध्ये कुन लक्ष्यलाई टेवा दिने हो सो खुलाउने ।

(घ) गरिवी न्यूनीकरण प्रत्यक्ष सहयोग पु-याउनेलाई १ र अप्रत्यक्ष सहयोग पु-याउनेलाई २ दिनुपर्नेछ ।

(ङ) लैङ्गिक र जलवायु संकेत दिदा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने भए १, अप्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने भए २ र तटस्थ वा शुन्य योगदान पुर्याउने भए ३ अङ्क दिनुपर्नेछ ।

